

356

45

आर्य समाज

9.05

29

10.2.2

001143

14 11 27 (1927)

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

इदं श्री म

७ सप्तम स्कंधः

पत्राणि ७

१८५ तैत्तिरीयब्रह्मसूत्रसंस्कृतपदसंहिता

पृ. १५००

No. 55

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

॥१॥ तावतो लोका स्वयं दशच ॥ २॥ अथ वादिन इति अत्र वादिनः वदन्ति सः । तवै । यज्ञेता । यः ।
 अग्निष्टोमेनेत्यग्निः स्तोमेन । यज्ञमानः । अथा सर्वस्तोमेनेति सर्वः । स्तोमेन यज्ञेता । इति । यस्य ।
 त्रिष्टुतमिति त्रिष्टुतः । अतर्पणीत्यतः । यति । प्राणा नि निप्रः अनान् । तस्य । अंतः । यति । प्राणोधि
 तिप्रः अनेष्टुमे । अपीति । असत् । इति । खलु । वै । यज्ञेन । यज्ञमानः । यज्ञते । यस्य । पंचदशमि
 तिपंचदशः । अतर्पणीत्यतः । यति । वीर्यं । तस्य । अंतः । यति । वीर्यं । मे । अपीति । असत् । इति । ख
 लु । वै । यज्ञेन । यज्ञमानः । यज्ञते । यस्य । सप्तदशमिति सप्तदशः । अतर्पणीत्यतः । यति ॥ १॥ प्रजा
 मितिप्रः प्रजा । तस्य । अंतः । यति । प्रजायामितिप्रः प्रजायाम् । मे । अपीति । असत् । इति । खलु । वै । यज्ञेन ।
 यज्ञमानः । यज्ञते । यस्य । एकविंशमित्येकविंशः । अतर्पणीत्यतः । यति । प्रति । मितिपतिः
 स्तोमस्य । अंतः । यति । प्रतिस्त्वष्ट्यामितिप्रतिस्त्वष्ट्याम् । अपीति । असत् । इति । खलु । वै । यज्ञेन ।
 यज्ञमानः । यज्ञते । यस्य ॥ त्रणवमिति त्रिणवः । अंतर्पणीत्यतः । यति । अतर्पणः । तस्य । नक्षत्रिया ।

वा विराजमिति विराजः । अंतः । यति । अष्टुष्टुमे । अपीति । असत् । नक्षत्रियाया । च । विराजति विराजः
 इति । तस्य । खलु । वै । यज्ञेन । यज्ञमानः । यज्ञते । यस्य । त्रयस्त्रिंशमिति त्रयः । त्रिंशः । अतर्पणी
 त्यतः । यति । देवता । तस्य । अंतः । यति । देवता । सु । मे । अपीति । असत् । इति । खलु । वै । यज्ञेन । यज्ञ
 मानः । यज्ञते । यः । वै । स्तोमानाः । अवमः । परमता । गच्छतां । वेदा परमता । एव । गच्छति । त्रिष्टुदि ति त्रि
 वत् । वै । स्तोमानाः । अवमः । त्रिष्टुदि ति त्रिष्टुत् । परमता । यः । एव । वेदा परमता । एव । गच्छति ॥ २॥ स
 पदशमेतर्पणं विराजति । चतुष्टुत्वारिंशः ॥ ३॥ अंगिरसः । वै । सत्रं । आसत् । ते सुवर्गमिति सु
 वर्गः । लोकां । तेषां । हविष्मान् । च । हविष्कृदिति हविः । इत् । वा । अहो यता । तो । अकाममेता ।
 सुवर्गमिति सुवर्गः । लोकां । इयाव । इति । तो । एत । धिरात्रमिति धिः । रात्र । अपश्यता । तं । एति । अह
 तां । तेन । अपश्यतां । ततः । वै । तो । सुवर्गमिति सुवर्गः । लोकां । एता । यः । एव । बिधानः । धिरात्रे गोति
 धिः । रात्रेण । यज्ञते । सुवर्गमिति सुवर्गः । एव । लोकां । एति । तो । एताम् । एव । ता । अहो । अगच्छतां ।

उत्तराश्विनः प्रदेणः ॥ १॥ अभिलवश्यमिः शुभः पूर्वा अहः भवति गतिः उत्तराश्विनः तृतीया
शोभिः शोभते शोभिः स्तोमः अभिष्टोमश्च निःस्तोमः पूर्वा अहः भवति तेजः तेना अहः
तिष्ठते सर्वस्तोमश्च सर्वः स्तोमः अतिशयश्चोतिः रात्रिः उत्तराश्विनः तृतीया सर्वस्य आश्विनः
सर्वस्य अयुष्माश्च यः शुभः गायत्रः पूर्वा अहः साम भवति तेजः वै गायत्री गायत्री
त्री प्रलयः न भवति अलः कर्षसंतेजः पूर्वा वसवर्षसंभितः अलः कर्षसंतेजः आत्मन् धत्ते
नोऽहः इत्यतः तरे ओजः वै वीर्यं निरुक्तं ओजः एव वीर्यं आत्मन् धत्ते रात्रिः तृतीया
तिष्ठते तरे पूर्वा अहः साम भवति शोभिः रात्रिः तृतीया अस्या एव प्रतीतिः तिष्ठति
तिष्ठते उत्तराश्विनः तरे असौ वै बृहवः अमुष्या एव प्रतीतिः तिष्ठति तरे
आहुः क्षत्रगती वा अनुष्टुप्तिः कुरु वा इति वक्ष्यामि सर्वः अहः सुतः भवति तेना ज
म्यै ना एति षोडशः उत्तराश्विनः तरे तेना अनुष्टुभः इत्युक्तं सुतः आहुः यत्र स
अथा

माने। अर्द्धमास इत्यर्द्धमासे। स्यातां अन्यतरस्य। अहः। दीर्घे। अन्विति। प येत्। इति। प्रमावा
स्यायामित्यमा। वास्यायां। पूर्व। अहः। भवति। उत्तरस्मिन्त्यक्तत्वात्। स्मिन्। उत्तरमित्यक्तत्वात्। नाना
ना। एवा। अर्द्धमासयोरित्यर्द्धमासयोः। भवतः। नानादीर्घे इति नाना। दीर्घे। भवतः। हविष्मन्निधन
मिति हविष्मत्तन्निधने। पूर्व। अहः। भवति। अविष्मन्निधनमिति हविष्मत्तन्निधने। प्रउत्तरमित्यक्तत्वात्
तरम्। प्रतिष्ठित्या इति प्रति। स्थिते। ॥३॥ उत्तरपारथेतरपूर्वेनैकविंशतिश्च। ॥४॥ आपः। वो। इ
दं अग्रं। सलिलं। आसीत्। तस्मिन्। प्रजापतिरिति प्रजा। पतिः। वायुः। भूतः। अवरत्। स। इमं।
अपश्यत्। तां विराहः। भूत्वा। एति। अहरत्। तां। विश्वकर्मेति विश्वकर्मा। भूत्वा। वीति। अमोहं।
सा। अग्रथतसा। पृथिवी। अभवत्। तत्। ॥५॥ हविष्ये। हविषि। विष्ये। मिति। हविषि। विष्ये। तस्या।
अश्वास्यत्। प्रजापतिरिति प्रजा। पतिः। स। देवान्। असृजत्। वसन्। रुद्रान्। आदित्यान्। नै। देवान्।
प्रजापतिमिति प्रजा। पतिः। अश्रुवन्। प्राति। ज्ञायामहं इति। सः। अब्रवीत्। ॥६॥ यथा। अहं। मुञ्चन्।

तपसा अस्ति। एवं तपसि प्रजन्तु मिति प्रजन्तु। इच्छन्। इति तेभ्यः। आग्नि। आयतनमित्या
 यतनं। प्रेति। अयच्छ। एतेन। आयतनेनेत्या। यतनेन। आम्भ्यः। इति। ते। अग्निना। आयतनेनेत्या
 यतनेन। अस्मिन्। ते। संवत्सर इति संवत्सरे। एको। गो। अस्तरता। ता। वसुभ्यः। इति वसुभ्यः।
 रुद्रेभ्यः। आदित्येभ्यः। प्रेति। अपकृत्। एता। रत्नं। इति। ता। वसवः। रुद्रा। आदित्या। अर्हता।
 सा। वसुभ्यः। इति वसुभ्यः। रुद्रेभ्यः। आदित्येभ्यः। प्रेति। अजायत। त्रीणि। च॥ शाश्वतानि। त्रयस्त्रिंश
 तमिति। त्रयः। त्रिंशत्। च। अथा। सा। एव। सहस्रतमी। तिसहस्र। तमी। अभवत्। ते। देवाः। प्रजा
 पतिमिति। प्रजापति। अजुवत्। सहस्रेणान्। याजय। इति। स। अग्निष्टामेनेत्यग्नि। क्षामिना। वस्त्र
 न। अयाजयत्। ते। इमा। लोक। अजयत्। तत्र। वा। अद्भु। स। उच्येन। रुद्रान्। अयातयत्। ते। अ
 रिहं। अजयत्। तत्र। वा। अद्भु। स। अग्निरात्रेतेत्येति। रात्रेण। आदित्यान्। अयाजयत्। ते। अर्ह
 लोक। अजयत्। तत्र। वा। अद्भु। तत्र। अर्हं। ॥३॥ चैवैर्यतेनिवि। अवैर्यते। तस्मात्। त्र। रुद्राः। च।

उक्ता। अनायतना इत्येना। यतना। हि। तस्मात्। आहुः। शिथिलेभ्यः। नध्यमं। अहं। त्रिरात्रस्येति। त्रि
 रात्रस्य। वी। नि। हितव। अवैर्यनेत्यवैर्यते। इति। त्रि। सुमम्। मध्यमस्य। अहं। आत्यमं। भवति। स्या
 नानीति। सं। यानानि। स्तक्तानीति। सु। उक्तानि। शृं। सति। षोडशिनीरा। सति। अहं। च। स्ये। अशिथि
 लंभा। वाप्येति। शिथिलम्। भावायतस्मात्। त्रिरात्रस्येति। त्रि। रात्रस्येति। अग्निष्टामेनेत्यग्नि। क्षामिना।
 एव। प्रथमं। अहं। स्यात्। अथा। उच्ये। अथा। अत्रिरात्रस्येति। रात्रः। एको। लोक। विद्युत्प्रापतिवि
 च्छे। त्रीणि। त्रीणि। त्रि। त्रीणि। त्रीणि। यतानि। अत्र। वीनाहमित्यन्वहीनः। अहं। अन्यवकिन्ना
 त्यवि। अवकिन्नाति। इदुति॥४॥ एवो। लोकानां। अन्विनि। संतत्या इति संतत्ये। इदनेन। वीनि। कि
 यात्। विराजमिति। विराजं। ना। इत्। विकिन्तनीति। वि। किन्तनीति। इति। अथा। या। सहस्रतमीनि। स
 स्तुतमीनि। आसीत्। तस्यां। इदं। च। विष्णुः। च। व्यापयेतामिति। वि। आपयेता। सः। इदं। असन्
 ता। अनया। वै। इदं। विष्णुः। सहस्रं। वस्येता। इति। तस्या। अकल्पेता। विमान इति द्वि। भागे। इजं। तनी

यो विष्णुः। तत्र वै। एषा। अभ्यन्त्यत इत्यभिः। अन्त्यते। उमा। निग्यधुः। इति। तां। वै। एतां। अ
 छात्रा को॥५॥ एव। सद्यसति। अथ। या। सहस्रतमी। तिसहस्रतमी। सा। होत्रे। दया। इति। होत्रे।
 वै। अभ्यतिरिच्यत इत्यभिः। अतिरिच्यते। यत्र। अतिरिच्यत इत्यभिः। रिच्यते। होत्रे। अनाप्तस्य। अ
 पमिता। अथ। आहुः। उन्नेत्र इत्यत्र। नेत्रे। दया। इति। अतिरिक्तस्यतिरिक्तो। वै। एषा। सहस्रस्य।
 अतिरिक्तस्यतिरिक्तः। उन्नेते कर्त्तव्येनेता। सत्यिनी। अथ। आहुः। सर्वेभ्यः। सदस्येभ्यः। दया।
 इति। अथ। आहुः। उपाकृत्ये कर्त्तव्ये। आकृत्या। सा। वरा। वरव्य इति। अथ। आहुः। ब्रह्मणा। वा।
 अग्नीधरस्योक्त इति। वा। दया। इति। इति। द्विमागमिति। द्विमागो। ब्रह्मणा। तृतीय। अग्नीधर
 त्यग्निः इत्ये। ऐन्द्र। वै। ब्रह्मा। वैष्णव। अग्नीरित्यग्निः इति। यथा। एव। तो। अकृत्योता। इति।
 अथ। आहुः। यो। कल्याणी। बहुस्त्वपेति। बहु। रूपा। सा। दया। इति। अथ। आहुः। यो। द्विस्त्वपेति।
 द्वि। रूपा। उच्यते। एनीकं। मयतः। एनी। सा। दया। इति। सहस्रस्य। परिगृहीत्या। इति। परिगृही। ये।

अभिज्ञानशतिकाः क्रिये

तत्र। वै। एतत्। सहस्रस्य। अयना। सहस्रं। स्तोत्रीयाः। सहस्रं। दक्षिणा। सहस्रं। समित्त इति। स
 हस्रं। समित्तः। सुवर्ग इति। सुवर्गः। गः। लोकः। सुवर्गस्येति। सुवर्गः। गस्य। लो। कस्य। समित्तस्येति।
 अथ। ७॥ अत्र। वीक्षत इति। शिषं। दद्यात्। कृत्वा। कस्येति। सप्तव्या। रि। श्रद्धा। पा॥॥ सोमः।
 वै। सहस्रं। अविद्वत्। तं। इति। अन्विता। अन्विः। दत्तः। तो। यमः। न्यागं। कृदिति। आगं। कृतः। तो।
 अत्र। वीक्ष। अन्वि। मे। अत्र। अपाति। इति। अन्वि। श। इति। अन्वि। सः। यमः। एकस्यो। वी।
 यं। परीति। अपरपत्त। इति। वै। अस्य। सहस्रस्य। वी। यं। म। विभक्ति। इति। तो। अत्र। वीक्ष। इति।
 म। मां। अन्वि। एतत्। सुवर्गो। इति। तो। अन्वि। सर्वे। वै। एतत्। एतस्यो। वी। यं। परीति।
 पर्याप्त। अन्वि। एति। ह्यमहं। इति। तस्यो। अन्वि। अति। ह्यत्तः। तो। अन्वि। स्यं। सु। जेति। अ
 वेशयन्। सोमाप। उदेहीत्येव। इति। सा। रोहिणी। ध्यंगता। एकलघनी। त्येकः। हायः। नी।
 रूपः। कृत्वा। वपस्विः। श्रुतेति। ययः। त्रि। श्रुता। वा। त्रिभिः। रि। ति। त्रिभिः। वा। श्रुतेः। इति। दित्येव। इति।
 सह।

5

स्यात्। साहा। वरः॥ समं ध्या इति संः सध्वै। नां। उत्तरे तो क्वत्। तरेण। आग्नी प्रमि त्याग्निः।
 ध्रुपय। तायेति पशि। आग्नी यो। आहवनी यस्य स्याहवनी यस्य। अने। द्रोण कज्ज। मिनि
 ता। कज्जरा। अवेति। ध्रापयेत्। एति। जि ध्रा। कज्जरां। महि। ऊधारे स्फुराध्वमा। पयस्वती। ए
 नि। त्वा। विरा। उ। इंदवः। समुद्रा। इव। विंधवैः। साम्ना। सहस्व। एते। भूतप्रययेति प्रजया। पशु
 निरिति पशु। मि। सुहा। पुनः। मा। एति। विरा। ता। रयिः। इति। प्रजयेति प्रजया। एवा। एन। पशु
 निरिति पशु। मि। इया। समिति। इ। अर्द्धयेति प्रजावानिति प्रजावान्। पशुमानिति पशु
 मान्। रयिना निरिति रयिमान्। नवति। यः। एव। वेद। तया। सह। आग्नी ध्रमि त्याग्निः। इध्र
 म्। पुरो। तयेति पुरो। इत्ये। पुरजात्। प्रतीया। तिष्ठेत्। नृहुपात्। इमा। नि। पशुः। ना। परति। जयेत्।
 इति। जिग्मे। कतुरः। पुनः। एनोः। ईदः। व। विष्ठा। इति। यत्। अपस्पृधेष्टो। त्रेधा। सहस्व। वीति।
 तव। ऐरपेथा। इति। त्रेधा विभक्तमिति त्रेधा। विभुक्तौ वै। त्रिगुज इति त्रि। रात्रे। सहस्व। सोः

सहस्व। एव। एनां। करोति। सहस्वस्या। एव। एनाम्। मार्ता। गा। करोति। स्वपाणि। जुहोति। स्तुपैः।
 एव। एनां। समिति। अर्द्धयति। तस्याः। उपो। थायेत्कपः। त्याये। कर्ता। एति। जुवेत्। इंदवेन। अ
 दिते। सारस्वति। प्रिये। प्रयेसि। महि। विष्ठा। तीति। विष्ठाति। एतानि। धृते। अद्वि। यो। नामानि। सुसु
 तमिति। सु। सुतम्। मा। देवदु। जुगात्। इति। देवभ्योः। एव। एन। एति। वेदयति। अन्वि। एन। देवा। जुतिः
 ध्येते। एतदुतस्ये। कृमि। मस्य। त्रिभिश्च। दुना। सहस्व। तुमी। तस्मा। देववरः। समा। नृमे। कान्। नवै।
 ए। स। स्त्र। ए। ॥ सहस्वतस्येति सहस्व। तस्या। वै। यज्ञमानः। सुवर्गमिति सुवर्गः। लोका। एति।
 सा। एतं। सुवर्गमिति सुवर्गः। लोकां। गमयति। साम्ना। सुवर्गमिति सुवर्गः। गोलोकां। गमयति। इति।
 आह। सुवर्गमिति सुवर्गः। लोकां। गमयति। आह। सुवर्गमिति सुवर्गः। एव। एनां। लोकां। गम
 यति। सा। साम्ना। यो। नि। धृते। लोकां। गमयति। इति। आह। यो। नि। धृते। एव। एन। लोकां। गमयति। साम्ना।
 सर्वां। उ। यो। न। लोकां। गमयति। इति। आह। सर्वां। उ। यो। न। लोकां। गमयति। साम्ना।

१०३३

त्रमिति पंचरात्रे अपश्यन् तान् एति अहस्त्र तेन अभ्यततात वै सः प्रहस्त्र असृष्टा यत्
 एव विद्वान् पंचरात्रे तोति पंचरात्रा यज्ञते प्रेति एव शायते तान् स तव स्तथा न व्याव
 तते निविः आवर्त्तते त एतम् पंचरात्रमिति पंचरात्र अपश्यन् तान् एति अहस्त्र तेन अ
 पश्यन् तान् वाते व्यावर्त्तते विः आवर्त्तते ॥१॥ यः एव विद्वान् पंचरात्रे तोति प
 चरात्रेण यज्ञते वीति पाश्मना भ्रातयेण एति वृत्तते सार्वसिद्धिः सार्वसिद्धिः ॥ १ ॥
 वेयः अकासयत् पृथुमानि निपथुमान् स्या इति सः एतः पंचरात्रमिति पंचरात्रे ए
 ति अहस्त्र तेन अपश्यन् तान् वै सः प्रहस्त्र प्रहस्त्र प्रेति आनेत यः एव विद्वान् पंच
 रात्रे तोति पंचरात्रेण यज्ञते प्रेति मुरुसां पृथुना आनेति वचसः ज्ञायाहीणः अकासयत् वा
 चः प्रवदितेति प्रवदिता स्या इति सः एतः पंचरात्रमिति पंचरात्रे एति ॥ २ ॥ अहस्त्र तेन अपश्य
 तान् वै सः वाचः प्रवदिनेति प्रवदिता अभवत् वाचः एव विद्वान् पंचरात्रे तोति पंचरा
 त्रेण यज्ञते प्रवदितेति प्रवदिता एव वाचः भवति अथो इति एतः वाचः पतिः इति आ

६॥ अनामः चतुरात्र इति चतुः रात्रः अतिरिक्त इत्यतिरिक्तः पञ्चात्र इति पञ्च रात्रः अथ
 वै एव संप्रतीति समः प्रागे यज्ञः यत्र पंचरात्र इति पंचरात्रः यः एव विद्वान् पंचरा
 त्रे तोति पंचरात्रेण यज्ञते संप्रतीति समः प्रेति एव यज्ञेन यज्ञते पंचरात्र इति पंचरात्रः
 नवाति पंचरात्रे स तवः सवत्सर इति सवत्सरः ॥ ३ ॥ स तव एव सवत्सर इति सवत्सरः प
 तीति निश्चिन्ति अथो इति पंचरात्रे तोति पंचरात्रे अकुरा पंक्तिः पाङ्क्तिः यज्ञः यज्ञः एव अवेति रुच्ये
 विद्वदिनिविः इति अग्निष्टोम इत्यग्निः स्तोमः भवति तेजः एव अवेति रुच्ये पंचरा
 इति पंचरात्रः भवति रुच्ये एव अवेति रुच्ये सप्तदश इति सप्तदशः भवति अन्तायस्य
 त्यन्तायस्य अवेरुभ्या इत्यव रुच्ये अथो इति प्रागे एव तेन ज्ञायते पंचविंश इति
 पंचविंशः अग्निष्टोम इत्यग्निः स्तोमः भवति त्रिप्रापते रिप्रापते आस्ये महाया
 तवानिति महाव्रता वारः अन्तायस्य त्यन्तायस्य अवेरुभ्या इत्यव रुच्ये विश्वजिदि

लोने। स्वाहा। परावलो त इति पराऽ व। स्वाहा। आयत इत्योऽयते। स्वाहा। प्रयत इति
 प्र। युते। स्वाहा। सर्वस्मै। स्वाहा॥१॥ आयना यो नरमापलायितायुषादिः शानिः॥१३॥ अग्न
 ये। स्वाहा। सोमाय। स्वाहा। वायवे। स्वाहा। अपामो मोक्षाय। स्वाहा। सुवित्रे। स्वाहा। सरस्व
 त्यै। स्वाहा। ईशाय। स्वाहा। बृहस्पतये। स्वाहा। मित्राय। स्वाहा। वरुणाय। स्वाहा। सर्वस्मै। स्वा
 हा॥१४॥ अग्नये वायवे पामोक्षये जायत्र यो वि॥ शानिः॥१४॥१५॥ धियो। स्वाहा। अंतरिक्षाय। स्वा
 हा। दिवे। स्वाहा। सूर्याय। स्वाहा। बुधमसे। स्वाहा। नक्षत्रेभ्यः। स्वाहा। प्राच्यै। दिशो। स्वाहा
 । दक्षिणायै। दिशो। स्वाहा। प्रतीच्यै। दिशो। स्वाहा। ऊर्ध्व्यै। दिशो। स्वाहा। ऊर्ध्व्यै। दिशो
 स्वाहा॥ दिग्य इति दिग्भ्यः। स्वाहा। अवातर दिशोभ्य इत्यवातर दिशोभ्यः। स्वाहा। स
 माभ्या। स्वाहा। शरभ्य इति शरभ्यः। स्वाहा। अहरत्रेभ्य इत्यहरत्रेभ्यः। स्वाहा। अहमाभ्या॥१२॥
 भ्य इत्यहमाभ्याः। स्वाहा। मासेभ्यः। स्वाहा। सकृभ्य इत्यसकृभ्यः। स्वाहा। संवत्सरायै॥१३॥

संवत्सराय। स्वाहा। सर्वस्मै। स्वाहा॥१॥१५॥ धियो सूर्याय नक्षत्रेभ्यः प्राच्यै सप्तवत्स
 रि॥ शानिः॥१५॥ अग्नये। स्वाहा। सोमाय। स्वाहा। सुवित्रे। स्वाहा। सरस्वत्यै। स्वाहा। पूरुषे। स्वा
 हा। बृहस्पतये। स्वाहा। अपामो मोक्षाय। स्वाहा। वायवे। स्वाहा। मित्राय। स्वाहा। वरुणाय।
 स्वाहा। सर्वस्मै। स्वाहा॥१॥ अग्नये सुवित्रे पूरुषे वायवे त्रयो वि॥ शानिः॥१६॥१७॥ धियो। स्वा
 हा। अंतरिक्षाय। स्वाहा। दिवे। स्वाहा। अग्नये। स्वाहा। सोमाय। स्वाहा। सूर्याय। स्वाहा।
 बुधमसे। स्वाहा। अह। स्वाहा। शत्रेभ्यः। स्वाहा। नक्षत्रे। स्वाहा। साधवे। स्वाहा। सुहित्य
 इति सु॥ हित्यै। स्वाहा। सुधे। स्वाहा। मित्रिभ्यः। स्वाहा। रोगाय। स्वाहा। हिमाय। स्वाहा।
 रीताय। स्वाहा। अतपायैत्यातपयै। स्वाहा। अरण्याय। स्वाहा। सुवर्गायैति सुव
 र्गाय। स्वाहा। लोकाय। स्वाहा। सर्वस्मै। स्वाहा॥१॥१८॥ धियो अग्नये हव दुश्च वा रि
 शानिः॥१८॥ भुवः। देवानां कर्मणा। अथवा। जतस्य। यथा। अग्निं वसुभि रिति वसु

मिः देवेभिः देवतया गा यत्रे तात्या छंदसा सुनमि वसंते नाल्या सतुना हविषा
 दी उयामि रुदेभिः देवेभिः देवतया त्रैलुंभेनात्या छंदसा सुनमि ग्रीमे तात्या
 सतुना हविषा दी कयामि आदित्येभिः देवेभिः देवतया तागतेनात्या छंदसा सुन
 मि वसामि त्वा सतुना हविषा दी कयामि विश्वेभिः देवभिः देवतया आनुशुभेन
 त्यानुःस्तवेनात्या छंदसा सुनमि ॥ १॥ शारदा त्वा सतुना हविषा दी कयामि अ
 मि विश्वमि ॥ २॥ देवेभिः देवतया पादुनात्या छंदसा सुनमि हेम त्वा शिराभ्यामिति
 हेम त्वा शिराभ्या त्वा हविषा दी कयामि एति अह दी क अरुह सतस्यापली गा यत्रे
 ता छंदसा ब्रह्मणा त्वा सतुना सत्येया सत्य सता अथा महो ॥ ३॥ स्विति सुत्रा मा णामिति
 सुत्रा मा णा इहा चति स्वाहा इहा विष्टतिरिति विष्टति स्वाहा इहा रति स्वाहा इहा रम
 ति स्वाहा ॥ २॥ आनुशुभेन त्वा छंदसा सुनमो कान्तपर्व शश्व ॥ १२॥ ईकारायेती कारया

स्वाहा ईकारायेती कताप स्वाहा ऊदते स्वाहा अवकंदत इत्यव ऊदते स्वाहा प्रार्थने स्वा
 हा प्रार्थने प्रार्थने स्वाहा गंधाया स्वाहा धानाया स्वाहा प्राणायेति प्रऽअनाया
 स्वाहा व्यानायेति विऽअनाया स्वाहा अपानायेत्यपऽअनाया स्वाहा संदीपमानायेति संदीप
 मानाया स्वाहा संदितायेति संदिताया स्वाहा विरुत्पमानायेति विरुत्पमानाया स्वाहा वि
 रूपायेति विरूपाया स्वाहा प्रजापितृभ्यामाया स्वाहा आपः कोपितायेत्या पलायिताया
 स्वाहा उपरः स्य तत्संपद इत्यने स्वाहा उपरतायेत्यपऽउताया स्वाहा निवृत्त्यत इति नि
 वृत्त्यते स्वाहा निविरामालयेति निविरा सनेया स्वाहा निविद्यायेति निविद्याया स्वाहा
 निषस्यत इति निषस्यते स्वाहा निषीदत इति निषीदते स्वाहा निषस्मयेति निषस्माया
 स्वाहा ॥ १॥ आनिष्टते स्वाहा आसीताया स्वाहा ॥ २॥ चाहा निपत्स्यत इति निपत्स्यते स्वा
 हा निपद्यमानायेति निपद्यमानाया स्वाहा निपन्नायेति निपन्नाया स्वाहा ॥ ३॥

संमीलितुं शतं समुमीलते। स्यात्।

स्वाहा शरणं या स्वाहा। श्रुतिं या स्वाहा। सुमन्त्रं किं। अथ शनिं समू। मी लिष्यते स्वाहा। म
मीलं तायेति समू। मी लिताया स्वाहा। स्वस्य ते स्वाहा। स्वपते स्वाहा। सुज्ञाय स्वाहा। प्र
नो ह्येतदिति प्र। नो स्यते स्वाहा। प्रबुध्यमाना येति प्र। बुध्यमानाया स्वाहा। प्रबुध्यं
प्र। बुध्यं स्वाहा। नगरिष्यते स्वाहा। ज्ञायते स्वाहा। ज्ञा। ज्ञिताया स्वाहा। श्रु
वमाणाया स्वाहा। श्रुतावते स्वाहा। श्रुताया स्वाहा। वीरिष्यते तदिति वि। ईरिष्यते स्वा
ना। वीरं तमाणायेति वि। ईरं तमाणाया स्वाहा। वीरितायेति वि। ईरिताया स्वाहा।
स्व। स्व। शनिं सहास्यते स्वाहा। संहिंतायेति। संहिंताया स्वाहा। दुर्लभनाये
त्वं दुर्लभाया स्वाहा। विवस्स्यते तदिति वि। वस्स्यते स्वाहा। विवेतं मानायेति वि। वतं मा
नाया स्वाहा। ववतायेति वि। ववताया स्वाहा। उत्थास्यते इत्क वत्थास्यते स्वाहा। उतिष्ठ
त इत्क वत्तिष्ठते स्वाहा। उतिष्ठतायेति वि। उतिष्ठताया स्वाहा। विध्विष्यते तदिति वि। ध्विष्यते

स्वाहा। विष्णु चानायेति विष्णु चानाय स्वाहा। विष्णु तापेति विष्णु तापा स्वाहा। उक्ताः स्युः न इ
त्कं दः कः स्युते स्वाहा। उक्ताः नैतु स्फुटं न कामते स्वाहा। उक्ताः तापेत्कं दः कः तापा स्वा
हा। उक्ताः मिथ्यते स्वाहा। उक्ताः मयि पाया स्वाहा। उक्ताः मिनाय स्वाहा। कुडू पिथ्यते स्वा
हा। कुडू पयः पाया स्वाहा। कुडू पिताया स्वाहा। निकषिथ्यते इति निःकषिथ्यते स्वाहा। निकष
माणायैति निःकषमाणाय स्वाहा। निकषितायेति निःकषिताय स्वाहा। यत्र अति तस्मै
स्वाहा। यत्र पिबेति तस्मै स्वाहा। यत्र मेहेति तस्मै स्वाहा। यत्र शक्यं करोति तस्मै स्वा
हा। येतं स स्वाहा। प्रजापत्य इति त्रः ताभ्यः स्वाहा। प्रजननायेति त्रः जननाय स्वाहा। सर्वस्मै
स्वाहा॥३॥ निषस्मय स्वाहा वीद्यते स्वाहा निःकषमाणाय स्वाहा सप्तविंशतिश्च॥१२॥ अ
स्व वा स्वाहा वायवे स्वाहा। सूर्याय स्वाहा। अतः असि। अतः असि। सत्यं असि। सत्यं
असि। सत्यं सत्यं असि। अतः सत्यं पृथः असि। देवानां स्वाहा। अमृतं स्य। नामा तव।

असिंअचीति२

सत्यां यरात्वा प्रजापतिरिति प्रजापतिः यत् अस्मिन् वातिनि इवाशुनः स्पष्टं
 तै। दिवः स्वर्गं विराजते। अपः। दृष्टानः पवतः कथं न पशुं। न। गोपादतिः गोः
 प्राग्व्यः। पारमेनि परिदुमा। १॥ अग्नये वायवे वायुव्याश्रितः। २०॥ प्रजननी
 द्यातः सवने वै ब्रह्मवादिनः सत्वा अगिरस आपो वै सोमो वै संहस्तम्यानि
 नमदग्निः सवत्सरो देवस्य विभ्ररायना याग्नये दधिवा अग्नये दधिवा भुवः
 कोरायानये वायवे विष्टुतिः॥ ॥२०॥ ॥ प्रतननमगिरसः सोमो वै प्रतिगता
 ति। विभ्रवः। दो मा ता प्रधि पंचाशत्। ॥६॥ ओम्॥ साध्याः वै देवाः। सु १६
 वर्गकामा इति सुवर्गः कामाः। एत। षड्रात्रमिति षड्रात्रं। अपश्यन्त। एति। अह
 रन्ततेन। अपजन्त। तै। वै। ते। सुवर्गमिति सुवः। गं। लोका आयन्त। यो एवा विद्वान्।

षड्रात्रमिति षड्रात्रं। आसते। सुवर्गमिति सुवः। गं। एवा। लोका यति। देवसत्रमिति दे
 वसत्रं। वै। षड्रात्र इति षड्रात्रं। अत्यक्षमिति प्रतिसि अक्षं। हा एतां नि। दृष्टानि। यो।
 एवा विद्वान्। सः। षड्रात्रमिति षड्रात्रं। आसते। सा सादिति सः अक्षं। एवा। देवतोः
 अभ्यारोहतीत्यभिः आरोहति। षड्रात्र इति षड्रात्रं। भवति। षड्रात्रं। सतवः।
 षड्रात्रं। दृष्टानि। ॥॥ दृष्टे। एवा। सतुनः। अन्वारोहतीत्यन्तः आरोहति। सतुनः। सतु
 नः। सवत्सरमिति सवत्सरः। ते। सवत्सर इति सवत्सरः। एवा। प्रतीति। तिष्ठति।
 ब्रह्मर्षीतराभ्यामिति ब्रह्मर्षीतराभ्यामिति। इयं वाया र्षीतरमिति र्षीतरः। अ
 सो। ब्रह्मर्षी। आभ्या। एवा। येति। अथो इति। अग्नयोः। एवा। प्रतीति। तिष्ठति। एवा।
 ति। वै। प्रतुस्ये। अग्निसायेनीत्येतस्य अभ्येयेनी। सुतो इति। ताभ्या। एवा। सुवर्गमि
 ति सुवः। गं। लोका यति। त्रिहादिति त्रिहादः। अग्निसायेनीत्येतस्य अभ्येयेनी। सुतो इति। ताभ्या। एवा। सुवर्गमि

72

एव। अवेति। रुच्ये। वदरा इति पेंवदरा। भवति। ईदिय। एव। अवेति। रुच्ये। सप्तदश।
तिसप्तदश। ॥ नवति। अन्नाद्यस्येत्यन्त। अद्य स्या। अवरुचा इत्येव। रुच्ये। अथो
इति। प्रति। एव। तेन। तायेने। एकविंशस्येक। विंश। भवति। प्रतिष्ठित्या इति प्रति
ष्ठित्ये। अथो इति। रुच्ये। एव। आत्मन्। दधत्। त्रिणावदति जिह्वन वन न वति। विजित्या
इति विजित्ये। त्रयस्त्रिंश इति त्रयः। त्रिंश। भवति। प्रतिष्ठित्या इति प्रतिष्ठित्ये।
सप्तदशविंशतिनशतिसुदः। हविर्धानिनः। एतेन। पञ्चात्रेणानिषदः। रात्रेण। यत्रेण।
आश्रय्या इति। हविर्धानमिति हविः। धानं। आनी। अमित्यानि। इधं। भवति। तव
हि। सुवर्ग्ये। मिति सुवः। र्ये। वकीवती इति। भवति। सुवर्गस्येति सुवः। गस्ये। लो
कस्ये। समष्ट्यो इति सः। अष्टो। उन्मुखल बुधश्चकलखलः। कुक्षः। रपः। भवति। प्रति
ष्ठित्या इति प्रतिष्ठित्ये। प्रावं। योति। प्राड्। इव। हि। सुवर्ग इति सुवः। गः। ॥ ४॥ लोकः। सप्त

॥ योति। एष। वै। देवयान इति देवयान। पंथाः। तं। एव। अन्या रोहं नीत्यनु। आगे। ह नि।
 आ। को। रो। त इत्या। को। रो। तं। योति। अवर्ति। एव। अन्यस्मि। प्र। नि। ष। ज्येति। प्रा। ने। स। र्ज्य। प्र। ति। श्र। मि।
 नि। प्र। ति। स्म। ग। ह। नि। यदा। दश। शता। कु। र्वेति। अथ। एक। रु। द्धान। मि। त्यु। व। श्रु। तं। शता। मु। र्ति। श्र।
 तः। आ। कु। र्त्तु। पं। श्रु। तं। द्वि। य इति। शतः। द्वि। यः। आ। मु। षि। एव। इ। द्ये। यो। प्र। नी। ति। नि। श्रं। नि। यता। शती।
 स। र्ज्य। कु। र्वेति। अथ। एक। रु। द्धान। मि। त्यु। न। स्थाने। सह। स्व। स। मि। तः। इति। सह। स्व। स। मि। तः। वै। अ।
 सौ। लो। के। अ। ह्ये। एव। लो। के। अ। नी। ति। कृ। यं। नि। यदा। एषा। प्र। मी। येनेति। प्र। मी। येने। यदा। वा। जी।
 यं। रन्। अथ। एक। रु। द्धान। मि। त्यु। न। स्थाने। ते। रा। हा। ती। र्थं॥४॥ पृ। ष। नि। स। प्र। द्वा। सु। व। र्ज्येति।
 यदा। दश। च॥१॥ ॥ २॥ कु। र्त्तु। र्त्तु। खि। दं। औ। द्वा। ल। खि। र्त्तु। र्त्तु। ल। कि॥ अ। का। स। यन्। पृ। ष्ठ। मा। नि।
 नि। पृ। ष्ठ। मा। नि। स्था। इति। स। एव। सन्तु। ग्रा। मि। नि। स। प्र। रा। त्री। एति। अ। ह्ये। रन्। तेना। अ। यु। ज्ज। तेने। वा। स। यं।
 र्त्तु। ग्रा। म्या। पुं। श्रवः। तन्। अवर्ति। अं। र्त्तु। य॥ एव। वि। द्वा। न। सन्तु। रा। त्रे। एति। सन्तु। रा। त्रे। ए। यन्।

१८

ने। यावत् । एव । ग्राम्या । प्रजावं । तावत् । एव । अवेति । रुधे । सप्तम्य । त्रिं सप्तम्य । भवति । सु
 ना । ग्राम्या । प्रजावं । सत्ता आरण्या । सत्ता । सीदा । उन्त्यस्य । अवर्तु । व्याप्यव । रुधे
 त्रिद्विनि । रुधे । अन्त्यमस्य । सोम । भवति । त्रिं । ॥ १॥ एव । अवेति । रुधे । पंचदश
 ति । पंचदश । भवति । रुधे । एव । अवर्तु । रुधे । सत्ता । सप्तम्य । सप्तम्य । दश । भवति । अन्त्यमस्य
 त्यन । अन्त्यमस्य । अवर्तु । व्याप्यव । रुधे । अथा । इति । प्रतीति । एव । नि । ज्ञायते । एकविंशत्येकं वि
 द्वा । भवति । प्रतिष्ठित्य । इति । प्रतीति । स्तित्ये । अथा । इति । रुधे । एव । अस्मन् । धत्ते । त्रिं । पंचदश । त्रिं । न
 व । भवति । पंचदश । इति । प्रतीति । स्तित्ये । पंचविंशत्येकं विद्वत् । अन्त्यमस्य । सोम । भ
 वति । प्रजापतेरिति । प्रजापते । आश्यामहा । प्रतवा । नि । महा । त्रिं । त्रिं । कान् । अन्त्यमस्य
 म । अयस्य । अवर्तु । व्याप्यव । रुधे । विश्व । नि । इति । विश्व । वि । सर्व । पंच । इति । सत्ता । अ
 तिराज इत्यति । सत्ता । भवति । सर्वस्य । अति । इति । सत्ता । इत्यति । इत्ये । यत् । प्रत्यरुमिति । प्रतीति

१८

इत्येव । इत्येव । इति । रुधे । त्रिं । अन्त्यमस्य । इत्येव । ना । येति । अथा । इति । अन्त्यमस्य । एव ।
 अन्त्यमस्य । इति । रुधे । त्रिं । अन्त्यमस्य । इत्येव । ना । येति । अथा । इति । अन्त्यमस्य । एव ।
 त्रिं । नि । विश्व । इति । यथा । इत्येव । उपसीदतीत्यपसीदति । एव । उन्नमित्युत्तम । अहं । स्यात् । नि ।
 एकरात्रस्येकं रात्रः । त्रिं । स्यात् । बृहत् । पंचदश । इति । बृहत् । रथं । त्रिं । पूर्व । अहस्वित्यहं । सु । उपेति । य
 त्रिं । यत् । प्रत्यरुमिति । प्रतीति । अहं । विश्व । त्रिं । नि । विश्व । इति । इत्येव । उपसीदतीत्यपसीदति । यथा । प्रतीति ।
 इति । इत्येव । त्रिं । अन्त्यमस्य । इत्येव । ना । येति । अथा । इति । अन्त्यमस्य । एव ।
 सीदति । इत्येव । सी । इति । सत्ता । ए । अन्त्यमस्य । इत्येव । ना । येति । अथा । इति । अन्त्यमस्य । एव ।
 त्रिं । त्रिं । व । स । ब्रह्म । व । सी । इति । ब्रह्म । व । सी । अन्त्यमस्य । यत् । एव । विद्वत् । अन्त्यमस्य । त्रिं । पंचदश । त्रिं । न
 प । यत् । त्रिं । अन्त्यमस्य । इति । ब्रह्म । व । सी । एव । भवति । अन्त्यमस्य । इत्येव । ना । येति । अथा । इति । अन्त्यमस्य । एव ।
 दिशा । दिग्मय । इति । दिग्मय । एव । ब्रह्म । व । सी । इति । ब्रह्म । व । सी । अवेति । रुधे । ॥ १॥ त्रिद्विनि ।
 व । सी । इति । ब्रह्म । व । सी । अवेति । रुधे । ॥ १॥ त्रिद्विनि ।
 व । सी । इति । ब्रह्म । व । सी । अवेति । रुधे । ॥ १॥ त्रिद्विनि ।

१२

सुख। अग्नि होम इत्यग्निः स्तोमः। न वति तेजः। एव। अवेति। रुधे। पुंवद्वा इति पंचदश। न वति।
इति। एव। अवेति। रुधे। सुखदश इति सप्तदश। न वति। अन्नाद्यस्य त्यन्ना। अरस्य। अवरु
ध्या इत्यवः रुधे। अथा इति। प्रिति। एव। तेन। ज्ञायते। एकविंश इत्येकः विंशः। न वति। प्रतिष्ठि
त्यो इति। प्रिति। स्थित्ये। अथा इति। रुधे। एव। आत्मनः। प्रते। त्रिणाव इति त्रिभुवः। न वति। विंशत्या
इति विंशत्ये। त्रयस्त्रिंश इति त्रयः त्रिंशः। न वति। प्रतिष्ठित्यो इति प्रिति। स्थित्ये। पुंवविंश इति
पुंवविंशः। अग्नि होम इत्यग्निः स्तोमः। न वति। प्रजापतेरिति प्रजापतेः। आश्वे। मृगव्रतव
निति मृगव्रतः। वानः। अन्नाद्यस्य त्यन्ना। अरस्य। अवरुध्या इत्यवः रुधे। विश्वजिदिति वि
श्वजित्। सर्वे च षडिति सर्वे षडः। अतिरात्र इत्यतिरात्रः। न वति। सर्वस्या। ओमित्यो इत्यभिः
जित्ये। ॥ ३॥ इत्येव व्रतं लवर्चमवर्चं रुधे विमिति जित्ये। ॥ ३॥ प्रजापतेरिति प्रजापतेः। प्रजा इति प्र
जाः। अस्तुताः। ताः। सुधाः। शुधे। नीति। आयनः। सा। एतः। न वरात्रे मिति न वरात्रे। अपरयरात्रे।

निगदं पुरिति निगदं

एति। अहस्व। तेन। अयजत। तनः। वै। प्रजाभ्य इति प्रजाभ्यः। कल्पता। पाह। प्रजा इति प्रजाः। रुधे।
तर्हि। न वरात्रेण नि न वरात्रेण। यजेत। ॥ ३॥ मे। हि। वै। एतासां। लोकः। कृत्वाः। अथा एताः। शुधे। नीति।
गुणति। इमान्। एव। आस्यः। लोकान्। कल्पयति। तान्। कल्पमानम्। प्रजाभ्य इति प्रजाभ्यः। अ
ति। कल्पते। कल्पते। ॥ १॥ अस्मै। इमे। लोकः। कर्तुम्। प्रजाश्चिति प्रजासु। दधाति। त्रिरात्रेण नि त्रिरात्रे
रा। एव। इमे। लोकः। कल्पयति। त्रिरात्रेण नि त्रिरात्रेण। अतिरात्रेण नि त्रिरात्रेण। अमु। लो
कं। यथा। गुणः। गुणः। अन्वेत्ये। तस्ये। अस्याति। एव। एव। तनः। लोकः। लोकः। अन्विनि। अस्याति। अत्ये।
अशित्थिल। भावायेत्यशित्थिलम्। भावायेत्यति। गौः। आमुः। इति। शाताः। स्तोमः। न वति। इयं। रावाये
ति। अतिरात्रे। गौः। अस्या। आमुः। एव। लोकः। प्रतीति। तद्वति। रात्रम्। प्रजानां मिमि। प्रजा
रा। गुणति। न वरात्र इति न वरात्रः। न वति। अभि। एव। मित्यभिः। पूर्वा। एव। अस्मिन्। तेजः। दधाति। य
ज्याममयावीति। यो। आमुयावी। स्यास्येन। मः। न वरात्रेण नि न वरात्रेण। यजेत। प्रजा इति

प्र० अनाः॥ हि वै एतस्या भवताः॥ अथ एतस्या ज्योत्स्ना । आमुपति प्राणा निनि प्र० अनान एवा भस्मि
 राक्षसा उता यदि इता सु रिता ॥ अस्तु॥ भवति॥ जीवति एवा शक्यं ते प्रताना जयस्मि श्रद्धा ॥
 ॥ ७ ॥ प्रजापति रिनि प्रजापतिः॥ अकामयत॥ जेति॥ ज्ञायेय॥ इति॥ स॥ एत॥ दशहोतारी मि नि दश होता
 रा अपश्य राने॥ अरु होवा नेन॥ दशरात्र मिनि रा दे॥ रात्रा अस्तु ज्ञाते नेन॥ दशरात्रे णि नि दशरात्रे णी
 जेति॥ अज्ञा यता दशरात्रा ये नि दशरात्रा यो दीरि ष्यमाणः॥ दश होता पु मि नि रा दे होतार अहया न
 दश होत्रे नि दश होत्रा एवा दशरात्र मि नि दशरात्रा सुत ते नेन॥ दशरात्रे णि नि दशरात्रे णी जेति॥ ज्ञा
 यते॥ दशरात्रा वै एष॥ यज्ञः॥ यज्ञ दशरात्र इति दशरात्रः॥ यः॥ एवा॥ विद्वान् दशरात्रे णि नि दशरात्रे
 जेता॥ यज्ञ ते विराज मि नि विराजते॥ एवा गुरुता प्रातापत्य रात पाताः॥ यः॥ वै एष॥ यज्ञः॥ यज्ञ दशरात्र इति
 नि दशरात्रः॥ यः॥ एवा॥ विद्वान् दशरात्रे णि नि दशरात्रे णी यज्ञ ते प्रति एवा ज्ञायते॥ इति॥ वै सु दंड नि २०
 स दंड देवताभिः॥ आसीत् स॥ ना व्यावृत्त मि नि वि॥ आवृत्ते॥ अगच्छत् स॥ प्रजापति मि नि प्रजापति॥

उपेति॥ अधा यदा तस्मै एत॥ दशरात्र मि नि दशरात्रा जेति॥ अपश्य राने॥ एति॥ अहुरा॥ तेनो अ
 यज्ञ ता नती वै स॥ अन्याभिः॥ देवताभिः॥ व्यावृत्त मि नि वि॥ आवृत्ते॥ अगच्छत् स॥ एवा॥ विद्वान् दशरा
 त्रे णि नि दशरात्रे णी यज्ञ ते॥ व्यावृत्त मि नि वि॥ आवृत्ते॥ एवा पाभन॥ भाने व्येता गुरुता॥ त्रिकुं दि
 ति त्रिकुं द॥ वै॥ ॥ १ ॥ एष॥ यज्ञः॥ यज्ञ दशरात्र इति दशरात्रः॥ ककुवा पञ्च दशरात्रे पञ्च दशरात्रे
 ककुवा एक विंशत्ये क विंशः॥ ककुवा त्रे पास्त्रे श इति जय श्रद्धा॥ यः॥ एवा॥ विद्वान् दशरा
 त्रे णि नि दशरात्रे णी यज्ञ ते त्रिकुं दि ति त्रिकुं द॥ एवा॥ समानो नो नवति॥ यज्ञ मानः॥ प
 च दशरात्रे पञ्च दशरात्रे यज्ञ मानः॥ एक विंशत्ये क विंशः॥ यज्ञ मानः॥ त्रयस्त्रिंश इति जयः॥ त्रि
 शः॥ पुरा॥ इत्या॥ अभि वृत्त मि नि वि॥ वृत्त मि नि वि॥ दशरात्रे णि नि दशरात्रे णी यज्ञ ते॥ देवपुरा
 इति देवपुरा॥ एवा पुरा नि॥ कुहने॥ तस्य नि॥ कुतः॥ वना॥ उपाया॥ च इत्ये प॥ आन्यावः॥ भवति॥
 ना एता॥ अभि वृत्त मि नि वि॥ वृत्त मि नि वि॥ सुता॥ ते॥ देवाः॥ एताः॥ ॥ ३ ॥ देव उ रा इति देवपुरा॥ अपश्य राने॥
 देवा सु रा इति देवपुरा॥ संयता इति संयता॥ आमुपति॥ ते॥ १

३६

नमित्योऽयतनीयत्वात् अहं तस्मिन् श्रुत्वा गच्छते तस्मात् श्रुत्वा आयतनं स्यात् यतने अहं
 मे अहं आग्रयणं गच्छते कदाचित् एव तदा वा निवाहयति प्रोता वस्य सः विवाहमिति वि
 वाहं आग्रयणं यः एव वेदा अपोऽति देवाभ्यः एव यते संविदमिति संविदा दधाति तस्मा
 द्वा इदं अन्यः अन्यस्मिन् दधाति ॥ ३॥ एतच्चैष च मे ह त्रिष्टु न एतद् दधाते यद्वा स्यैव च मे न्यस्मा ए
 कं वा ॥ ४॥ गायत्र्यै च नो तां गतां तं गन्मुखो योग्यं तं वा हत एतद् द्वितीयं त्रिष्टु च योग्यं वा क
 प्राण एतद् द्वयोः चैव नवमे पंचमं सप्तमं यत्तु च मे ह कदाचित् ॥ ५॥ प्रोतावति रिति प्रोता
 पतिः अकामयत प्रोताः यः पतिः सः एतद् द्वादश रात्रमिति द्वादश रात्रौ अपरं यत्वा ती एति अह
 रत्नतेना अयत्नं तातवः वा सः प्रोता अतायता येः कामयेन प्रोता जायेया इति सः द्वादश रात्रौ
 तद् द्वादश रात्रौ जायते तं प्रोता एव तायेत ब्रह्म वादि न इति ब्रह्म वादिनां वदति अग्निश्च न प्रा
 पता इत्यग्निः इति मन्त्रा यणाः यताः अथा कस्मान्ना अतिराज इत्यतिरात्रः पूर्वः प्रोता कुर्वते इति

२६

वस्तुषी इति वा एतद् इति गुरुस्य यत् अतिरात्रा वित्यतिरात्रौ कनीनि कर्तुं अग्निश्च मा वित्यग्निः कस्मा
 यत् ॥ ३॥ अग्निश्च मा वित्यग्निः कस्मा एव प्रोता इति निनिश्रुत्वा कनीनि कर्तुं कनीनि कर्तुं
 तं दधुः तत्तत् अतिरात्र इति रात्रः पूर्वः प्रोता कुर्वते वस्तुषी इति एव यत् प्रोता मध्यतः
 कनीनि कर्तुं प्रोता मध्यतः यत्वा गायत्री ॥ ४॥ योतिः पक्षमिति योतिः पक्षः वेदयो
 ति वा भासा सुवर्गमिति सुवर्गः गीताया एति यो अग्निश्च मा वित्यग्निः कस्मा ता पक्षो यो अतिरा
 अष्टौ उक्थ्याः सः आत्मा एषा वै गायत्री योतिः पक्षेति योतिः पक्षः यः एव वेदा त्यागं वा
 भासा सुवर्गमिति सुवर्गः ॥ ५॥ एति प्रोता पति रिति रिति प्रोता पतिः वै एषः द्वादश धातु द्वादश धातु विहित
 विधिः विहितः रात्रः द्वादश रात्र इति द्वादश रात्रौ यो अतिरात्रा वित्यतिरात्रौ ता पक्षो यो अति
 ने अष्टौ उक्थ्याः सः आत्मा प्रोता पति रिति प्रोता पतिः वावा एषः सन् सदा वा सः त्रयो

२०

गोति प्राणा इति प्रसन्नः। यो सदा प्राणनिमित्तः प्रसन्नः। एवम्युक्तोतिः सर्वो सा वै। एते प्रजा
नामिति प्रसन्नः। प्राणो रते प्रसन्नः। आसुतो यो सत्रे। आसतो तस्मात्। वृष्टिः। किं। एते। सति
लः। इति। प्रियः। प्रज्ञाना मिति प्रसन्नः। उच्छ्रित इत्युत्तरः स्थितः। भवति। यः। एव। वेदः। ३॥ अग्नि
होमो यस्मिन् प्रसन्नः। प्रजापतिः प्रसन्नः। पंचवः। ॥ १॥ न। वै। एषः। अन्यतो वै स्थानर इत्यन्यतो। वैश्वा
नरः। सुवर्गा यति सुवः। गाय। लोकाय। प्रेति। अथ वतः। रुध्रः। हवै। एषः। आनत इत्या
ततः। आसीत्। तै। दवाः। एतं। वैश्वा नरम्। परीणि। ओहन्। सुवर्गस्येति सुवः। गस्य। लोकस्य।
प्रसन्नः। इति प्रसन्नः। सतवः। वै। एतेन प्रजापति मिति प्रजापतिः। अयात्तव। तः। आध्वी। अ
ध्वीतवः। अध्वीति। हवै। सति सुवः। यः। एव। विद्वान्। द्वादशाहनेति द्वादशः। अहने। यत्ते। तै। अ २०
स्मिन्। ऐच्छता। सा। सः। अहवसंताय। प्रेति। अयं कृत्वा। १॥ यवै। श्री। आया। ओषधीः। वर्षा न्येः।
व्रीहीन्। शरदः। माषतिला विनिमाषतिलौ। हंसं तत्र। शिराभ्या। मिति हंसं। शिराभ्या। तने।

इदं॥ प्रजापतिरिति प्रजापतिः। अयात्तयत्। ततः। वै। इदं। इदं। अमयत्। तस्मात्। स्वाहुः। आनु
ज्ञावरस्येत्यानु। ज्ञावरस्य। यत्तः। इति। सः। हि। एतेन। अये। अयत्ततः। ऐषः। हवै। कुणपं। आति।
यः। सुवः। प्रसन्नः। इति प्रसन्नः। गृह्णाति। पुरुषकुणपमिति पुरुषः। कुणपं। अथ कुणपमि
त्यर्थः। कुणपं। गो। वै। अन्वं। येन। पात्रेण। अन्नं। बिभ्रतिः। यत्तव। तवना। जिते। नितनीति निः
नेनि। जति। ततः। अध्वीनि। २॥ मन्त्रे। ज्ञापते। एकः। एव। यत्तेव। एकः। हि। प्रजापतिरिति प्रजाप
तिः। आध्वीति। द्वादशः। गत्रीः। दोहति। स्यात्। द्वादशः। सा। सां। सर्वस्वर इति सर्वस्वरः। सर्व
स्वर इति सर्वस्वरः। प्रजापतिरिति प्रजापतिः। प्रजापतिरिति प्रजापतिः। वाव। एषः।
एषः। हनु। वै। द्वादशः। यः। तपसः। अध्वीनि। ज्ञापते। कुर्वति चतुः। धावै। एताः। निस्त्रिंशति
निस्त्रिंशति। यत्तव। यत्तव। द्वादशः। उपसदस्योपसदः। यः। प्रथमा। यत्तव। तमिः। ममिति।
ममिति। यः। द्वितीया। यत्तव। तमिः। एते। रजते। ३॥ यः। तृतीया। यत्तव। तमिः। निरति। नमि

स्वाहा॥ नवंप्रश्नादिति नवंप्रश्नो॥ स्वाहा॥ एकोनानां अशीत्ये॥ स्वाहा॥ नवांशीत्यादिति नवंप्रश्नो॥ स्वाहा॥
 स्वाहा॥ एकोनानां शताय॥ स्वाहा॥ शताय॥ स्वाहा॥ सर्वस्मै॥ स्वाहा॥ एकस्मै पर्याश्व॥ १२॥
 वाभ्यां स्वाहा॥ नवमुदितं चतुः॥ भ्यः स्वाहा॥ षड्दशतिष्ठ॥ भ्यः स्वाहा॥ अष्टाभ्यः स्वाहा॥ स्वता॥
 दशभ्यः इति द्वादशभ्यः॥ स्वाहा॥ द्वादशभ्यः इति द्वादशभ्यः॥ स्वाहा॥ चतुर्दशभ्यः इति चतुर्दशभ्यः॥ स्वाहा॥
 स्वाहा॥ षोडशभ्यः इति षोडशभ्यः॥ स्वाहा॥ अष्टादशभ्यः इति अष्टादशभ्यः॥ स्वाहा॥
 विंशत्ये॥ स्वाहा॥ अष्टानवत्या इत्यष्टादशभ्यः॥ स्वाहा॥ शताय॥ स्वाहा॥ सर्वस्मै॥ स्वाहा॥ १३॥
 वाभ्यां एकादशति॥ ॥ त्रिभ्यः इति त्रिभ्यः॥ स्वाहा॥ पंचभ्यः इति पंचभ्यः॥ स्वाहा॥ सप्तभ्यः इति
 सप्तभ्यः॥ स्वाहा॥ नवभ्यः इति नवभ्यः॥ स्वाहा॥ एकादशभ्यः इति एकादशभ्यः॥ स्वाहा॥ त्रयोदशभ्यः
 इति त्रयोदशभ्यः॥ स्वाहा॥ पंचदशभ्यः इति पंचदशभ्यः॥ स्वाहा॥ सप्तदशभ्यः इति सप्तदशभ्यः॥
 स्वाहा॥ एकोनानां विंशत्ये॥ स्वाहा॥ नवंप्रश्नादिति नवंप्रश्नो॥ स्वाहा॥ एकोनानां

३८

चत्वारिंशते॥ स्वाहा॥ नवंप्रश्नादिति नवंप्रश्नो॥ स्वाहा॥ एकोनानां षड्दशभ्यः स्वाहा॥ न
 वंप्रश्नादिति नवंप्रश्नो॥ स्वाहा॥ एकोनानां अशीत्ये॥ स्वाहा॥ नवांशीत्यादिति नवंप्रश्नो॥ स्वाहा॥
 एकोनानां शताय॥ स्वाहा॥ शताय॥ स्वाहा॥ सर्वस्मै॥ स्वाहा॥ १४॥ त्रिभ्योश्चत्वारिंशत्॥ १५॥ चतु
 र्भ्यः इति चतुर्भ्यः॥ स्वाहा॥ अष्टाभ्यः॥ स्वाहा॥ द्वादशभ्यः इति द्वादशभ्यः॥ स्वाहा॥ षोडशभ्यः इति षोडशभ्यः॥
 स्वाहा॥ विंशत्ये॥ स्वाहा॥ षड्दशभ्यः इति षड्दशभ्यः॥ स्वाहा॥ शताय॥ स्वाहा॥ सर्वस्मै॥ स्वाहा॥
 ११॥ चतुर्भ्यः षोडशभ्यः॥ १५॥ पंचभ्यः इति पंचभ्यः॥ स्वाहा॥ दशभ्यः इति दशभ्यः॥ स्वाहा॥ पंचद
 शभ्यः इति पंचदशभ्यः॥ स्वाहा॥ विंशत्ये॥ स्वाहा॥ अष्टानवत्या इति अष्टादशभ्यः॥ स्वाहा॥ शताय॥
 स्वाहा॥ सर्वस्मै॥ स्वाहा॥ ११॥ पंचभ्यः चतुर्दशभ्यः॥ १६॥ दशभ्यः इति दशभ्यः॥ स्वाहा॥ विंशत्ये॥ स्वाहा॥
 त्रिंशते॥ स्वाहा॥ चत्वारिंशते॥ स्वाहा॥ पंचाशते॥ स्वाहा॥ षड्दशभ्यः॥ स्वाहा॥ सप्तत्ये॥ स्वाहा॥ अ
 शीत्ये॥ स्वाहा॥ नवत्ये॥ स्वाहा॥ शताय॥ स्वाहा॥ सर्वस्मै॥ स्वाहा॥ १७॥ दशभ्योश्चत्वारिंशति॥ १८॥

३०

विश्रुत्यै। स्वाहा। खवापि॥ शते। स्वाहा। वष्टौ। स्वाहा। अशीत्यै। स्वाहा। शतायै। स्वाहा। सर्वस्मै। स्वाहा।
 ला॥ च। वि॥ श्रुत्यै द्वादश॥ १॥ पंचाशति। स्वाहा। शतायै। स्वाहा। द्वाभ्यां। शताभ्यां। स्वाहा। त्रिभ्यश्च।
 त्रिभ्यः। शतेभ्यः। स्वाहा। चतुर्भ्यश्च। चतुर्भ्यः। शतेभ्यः। स्वाहा। पंचभ्यश्च। पंचभ्यः। शतेभ्यः। स्वाहा।
 सप्तभ्यश्च। सप्तभ्यः। शतेभ्यः। स्वाहा। अष्टभ्यः। स्वाहा। सहास्रायै। स्वाहा। सर्वस्मै। स्वाहा॥ १॥
 ॥ शतायै। स्वाहा। सहस्रायै। स्वाहा। अष्टुतायै। स्वाहा। निष्टुतायै। निष्टुतायै। स्वाहा। प्रष्टुतायै। स्वाहा।
 येति प्रष्टुतायै। स्वाहा। अष्टुतायै। स्वाहा। अष्टुतायैति निष्टुतायै। स्वाहा। समुदायै। स्वाहा। ३०
 होमार्थायै। स्वाहा। अंतायै। स्वाहा। पराजयैति पराजयै। स्वाहा। उपसै। स्वाहा। व्युष्ट्या
 श्रुतिवि॥ इष्टौ। स्वाहा। उद्वेष्टा इत्येव। एव्यते। स्वाहा। उद्यत इत्येव। यतो। स्वाहा। उदितायैत्येव।
 इतो। स्वाहा। सुवर्णायैति सुवर्णायै। स्वाहा। लोकायै। स्वाहा। सर्वस्मै। स्वाहा॥ १॥ ॥ शतायै। स्वाहा॥

ब्रह्मविद्यायां श्रीशिवसूत्रम्

त्रिश्रुत्यै॥ २०॥ ॥ साध्याः षड्वर्गैः कुसुमविन्दः सप्रपन्नैः सहस्यतिष्ठन् प्रजापतिः कर्ष
 नवर्गैः प्रजापतिर्दशहोतारमृतवृण्डे वायवाग्रामसत्रावै प्रजापतिः सद्वादशरात्रं नवा
 एकस्मा एकस्मै द्वाभ्यां त्रिभ्यश्च चतुर्भ्यः पञ्चभ्यो दशभ्यो विश्रुत्यै पंचाशति शतायै विश्रुत्यै॥
 ॥ साध्या अस्माद्भक्तो कागापत्रवेत्तु यमेकस्मै पंचाशत॥ ॥ हरिः। ओम्॥ ॥ प्रजवमि
 ति प्रजवै। एतेन। यति। यवा। प्लामं। अहं। पापावहो यमिति पाप। अवहो यो। एतेन। अहं।
 नि। यवा। प्लामं। अहं। यवा। प्रजवमिति प्रजवै। यता। अपथेन। प्रतिपद्यते प्रतिपद्यते।
 यः। स्थापुं। हति। यः। भवे। न्यतीति नि। एति। स। हियते। स। यः। वै। दशमे। अहं। अविनाश
 इत्येव। वाक्ये। उपहृत्यैत्येव। हन्यते। स। हियते। नस्मै। यः। उपहृत्यैत्येव। हतायै। स्वाहा। त्रिभिः
 आहं। तो। एका अन्तारम्ये तनुः आरम्ये। समिति। अष्टुता। अथायः। स्वाहेति वि॥ आहं। स॥ ॥ ॥
 पते। तस्मात्। दशमे। अहं। अविनाश इत्येव। वाक्ये। उपहृत्यैत्येव। हतायै। न। सु-प्रमिति वि॥

३१

उच्यते। अथो इति। खलु। आहुः। यत्तस्य। वै। समृद्धनेति। सं। सज्जन। देवाः। सुवर्गमिति। सुवर्गः। गोलोके।
 आपन्। यत्तस्य। यत्तनेति। वि। सज्जन। असुरान्। परेण। असावयन्। इति। यत्तस्य। खलु। वै। यत्त
 स्या। समृद्धमिति। सं। सज्जन। तत्। प्रज्ञानस्य। यत्त। सज्जनमिति। वि। सज्जन। तत्। भाव्यस्य। सं। यत्त। वै।
 दशमे। अहन्। अविवा। क्वस्य। वि। भाव्ये। उपहन्यतु। तस्य। प। हन्यते। सं। एव। अतीत। रजयति।
 तौ। यो। बाह्यः। इति। कर्त्तव्यः। शास्त्रुः। ते। यत्त। वि। सुः। यदि। तत्र। ना। विदुः। अतः। सदसा। दित्यं। न। स
 त्सात्। सुयमिति। वि। उच्यते। यदि। तत्र। ना। विदुः। ग्रहपतिनेति। ग्रहपतिता। सुयमिति। वि।
 उच्यते। तत्। सुयमिति। वि। उच्यते। एव। अथ। वै। एतत्। सर्वराज्ञि। याज्ञतस्य। राज्ञियाः। नास्ति। स्व
 कृत्तमिति। क्लवति। इति। वै। सर्वतः। राज्ञी। यत्त। वै। अस्या। किं। वा। अर्चति। यत्त। आनन्धः। तेन।
 इति। सर्वराज्ञी। तिसर्पः। राज्ञी। ना। यत्त। एव। किं। वा। याया। आनन्धः। यत्त। अतो। धि। अर्चतारः।
 आनन्धः। उच्यते। आत्मा। अवस्थे। त्यवस्थे। उदिति। तिष्ठमा। इति। नाभिः। मनसा। क्लवति।

३१

ना। वै। इमाः। अश्वरथस्य। श्वरथः। न। अश्वतरीरथस्य। श्वतरीरथः। सया। पयो। सु। मिमिपरि। आहुः। अर्ह
 ति। मनः। वै। इमाः। सया। पयो। सु। मिमिपरि। आहुः। अर्हति। मनः। परिजितु। मिमिपरि। न। विदुः। अथ। ब्रह्म
 यदिति। परिमित। इति। परि। मिताः। वै। सुत्रः। परिमित। नीति। परि। मिता। सामानि। परि। मि। तानीति। परि। मिता
 नि। पञ्च। अथ। एतस्य। एव। अतः। ना। अस्ति। यत्त। अर्हति। तत्। प्रति। गणत। इति। प्रति। गणत। एति।
 बुद्धोत। सं। प्रति। गुर। इति। प्रति। गुर। गुर। शास्त्रसदृशी। कवो। धितारः। सएकीचा। ॥ अन्तर्वादिन
 इति। ब्रह्म। वादिनः। बुद्धेति। किं। द्वादशाहस्येति। द्वादश। अहस्ये। प्रथमेना। अहो। सखितो। यजमानः।
 इति। इति। तत्तत्। इति। इति। किं। द्वितीयं। इति। प्राणानिति। प्रः। अनान्। अन्ता। यामित्यन्तः। अ
 द्यो। इति। किं। तत्तीयेना। इति। त्रीना। इति। नसो। काना। इति। किं। अनुर्थनः। इति। अनुर्थनः। इति। वत्तु। प
 दः। प्रश्नः। इति। किं। प्रश्नमना। इति। पश्चादस्य। मिमि। पश्चादस्य। अश्वरथः। पक्ति। इति। किं। प्रश्नः। इति। पश्चादस्य।
 तत्त। इति। किं। सत्तमेना। इति। सत्तमेना। मिमि। सत्तमेना। पश्चादस्य। शक्रः। इति। ॥ शाकि। अष्टमेना। इति। अष्टमेना।

चतुर्दशरात्र इति चतुर्दशरात्रः भवति। सप्त। ग्राम्याः॥ ओषधयः सप्त। आरण्याः॥ इमं यो वी। अ
 वरुध्या इत्येव कुथो। यत् पृथ्वी नानि। पृष्ठानि॥ १॥ भवति। अमुं। एव। तैः॥ लोकं। अमीति। जयति।
 यत् प्रतीचीनानि। पृष्ठानि। नवति। इमं। एव। तैः॥ लोकं। अस्मिन्। जयति। ययस्मिन्। शो विनिजयः॥ वि
 श्रौ। मध्यतः॥ स्तोमो। भवतः॥ साम्नात्यमिति सा। राग्याः॥ अतः। अधिराजा विद्यधिराजो। भव
 तः। अधिराजा इत्यधिराजा। एव। समानानां। भवतः। अतिरागवित्यतिराजो। अमितः। भवतः॥
 परिगृहीत्या इति परिगृहीत्यो॥ २॥ पृष्ठानि चतुस्त्रिंशज्जो॥ ४॥ प्रतापतिरिति प्रतापतिः। सुवर्ग
 मिति सुवर्गः॥ गोलोका एव। तं। देवाः॥ अन्विता आपन्ना तान्। आदित्याः॥ वा। पुरावाः। च। अन्वि
 ता आपन्ना तैः। देवाः॥ अश्वत्थः। यान्। पशून्। उपातः॥ ३३
 विष्मेक्यः अती विष्मते इति। अन्वास्मिन्। सन्तु। आम्नः। इति। तैः॥ एतं चतुर्दशरात्रमिति
 चतुर्दशरात्रम्। प्रतीतिः। ओहन्। तैः। आदित्याः॥ पृष्ठे। सुवर्गमिति सुवर्गः॥ गोलोका एति। अरोहन्। य
 त्। अस्मिन्। लोको। पशून्। प्रतीतिः। ओहन्। पृष्ठे। आदित्याः॥ अमुं। अम्नः॥

लोको। आर्कवन्। अहम्नामिति वि। अहम्ना॥ १॥ लोको। पशून्। यो। एव। विद्वत्सः॥
 चतुर्दशरात्रमिति चतुर्दशरात्रः। आसतो हुतयोः॥ एव। लोकयोः॥ सक्षवति। अस्मिन्। वा। अमुं।
 नाच। पृष्ठे। एव। अमुं। अम्नः॥ लोको। सक्षवति। अहम्नामिति वि। अहम्ना॥ लोको। यो
 निः। गौः। आयुः। इति। यह इति वि। अहः। भवति। इयं। वा। योतिः॥ अतिरिक्तो। गौः। असौ। आयुः॥
 इमान्। एव। लोकान्। अमारोहन्तीत्यभि। आरोहन्तीत्यभि। यत्। अन्यतः। पृष्ठानि। स्तु। विविधमिति वि।
 विवधं। स्यात्। मध्यं। पृष्ठानि। भवति। सवि वधत्या घेति सावि वधत्याये॥ २॥ अजः। वेत्तीयां। पृष्ठानि। अ
 जः। एव। वा। यम्। मध्यतः। पृष्ठानि। बहज्यं तन्माभ्यामिति बहज्यं तन्माभ्यां। यति। इयं। वा। यम्।
 तामिति रथ्यं। तम्। असौ। बहज्यं। आभ्यां। एव। यति। अथो इति। अनयोः। एव। जना नि। तिष्ठे।
 एते इति। वे। यत्। अजसा यनीत्येकसा। अयनी। कृती इति। ताम्नीं। एव। सुवर्गमिति सुवर्गः॥
 गोलोका एति। पशून्। वा। एते। सुवर्गमिति सुवर्गः॥ गोलोका एति। अमारोहन्तीत्यभि। आरोहन्तीत्यभि। पशून्।

३८

वेति। ईदो। या। पंच। पंच। हि। रा। दि। द्रु। एव। प्रतीति। ति। छी। ति। सति। रा। जा। वि। लं। ति। रा। त्रौ। अभि। नी।
 भुवतः। इति। म। स्या। वी। र्ये। स्या। प्रजा। पा। द। ति। प्रजा। यो। पु। श्रु। नी। परि। गृ। ह्य। इति। परि। गृ। ह्य। ही। ल्ये। ॥ ॥
 तं। छी। ल्य। ति। सु। दी। पा। मानं। निरं। त। रि। छी। लोकं। प्रताये। दे। वी। ॥ प्रजा। पति। रि। ति। प्रजा। पति। ॥ अथा। म।
 तं। ॥ अन्नादश्त्यन्तः। अदः। स्या। इति। सः। एतः। सप्तदशं। राज। मिति। स। तदरा।
 राजः। अपश्यत्। तातः। एति। अहरत्। तेन। अपश्यत्। ततः। वै। सः। अन्नादश्त्यन्तः। अदः। अ
 भुवत्। यो। एव। विधादः। सः। सप्तदशं। राज। मिति। सप्तदशं। राजः। आसते। अन्नादश्त्यन्तः। अदः।
 एव। भुवति। पंच। ह। दृ। ति। पंच। अहः। भुवति। पंच। वै। सप्तदशं। सप्तदशं। ति। सप्तदशं। राजः।
 नै। त्रु। एव। सप्तदशं। इति। सप्तदशं। राजः। प्रतीति। ति। छी। ति। अथा। इति। पंच। ह। दृ। ति। पंच। अ
 रा। पति। पादः। युहः। युहः। एव। अवा। ता। ई। द्ये। असत्रं। वै। एतवा। ॥ ॥ यत्। अहं। द्ये। म। म। ल्ये। ॥ ॥
 छी। द्ये। मा। यत्। छी। द्ये। मा। इति। छी। द्ये। मा। भवति। तेन। सुत्री। देवताः। एव। सुष्टे। अवेति। ई। द्ये। पश्य

तत्

३८

रात्र

रा। छी। द्ये। मा। इति। छी। द्ये। मा। ओजः। वै। वी। र्ये। म। एधा। नि। पश्यः। छी। द्ये। मा। इति। छी। द्ये। मा। ओजः। सि।
 एव। वी। र्ये। पश्यः। प्रतीति। ति। छी। ति। सप्तदशं। इति। सप्तदशं। राजः। भुवति। सप्तदशं। राजः। सप्तदशं। राजः।
 शी। प्रजा। पति। रि। ति। प्रजा। पति। ॥ प्रजा। पति। रि। ति। प्रजा। पति। ॥ अथा। अतिराजा। वि। लं। ति। रा। त्रौ। अ
 भि। नी। भुवतः। अन्नादश्त्यन्तः। अदः। स्या। परि। गृ। ह्य। इति। परि। गृ। ह्य। ही। ल्ये। ॥ ॥ एतत्। सप्तदशं।
 इति। छी। द्ये। मा। विराडिति। विराडिति। विराडिति। विराडिति। रात्रम्। अतिराजा। वि। लं। ति। रा। त्रौ। अ
 ना। असुरे। द्ये। ता। देवाः। अकामये। ते। उभयं। समिति। वृत्तं। मति। बलं। वा। अती। वा। इति। ता। एताः। वि
 इति। रात्रौ। अपश्यत्। ततः। वै। ते। उभयं। समिति। अहं। द्ये। ता। बलं। वा। अती। वा। बलं। वृत्तं। सि। नु।
 ति। प्रजा। पति। रि। ति। प्रजा। पति। ॥ अन्नादश्त्यन्तः। अदः। ॥ अभुवत्। यो। एव। विधादः। सः। एताः। ओसते। उभयं।
 एव। समिति। ई। द्ये। ता। बलं। वा। अती। वा। ॥ ॥ अहं। द्ये। ता। सि। नु। इति। बलं। वृत्तं। सि। नु। ॥ अन्नादश्त्यन्तः।
 अदः। भुवति। इति। वै। एते। इति। विराडिति। विराडिति। विराडिति। विराडिति। एव। नाना। प्रतीति। ति। छी। ति।

५३॥ वै। पुरुषः। दश। हस्त्यः॥ अं सुलपः॥ दश। पद्याः॥ पावनः॥ एव। उरुषः। ती। आद्याः। उदिते। ति।
 धृतिः। धोतिः॥ गौः। आयुः॥ इति। चहाइते। त्रि। अहा। भवति। इत्येव। ज्योतिः। अंतर्दिशः। गोः। अ।
 २०। आयुः। इमान्। एव। लोकान्। अभ्यारोहतीत्यभि। आरोहति। अभिरुर्वमित्यभि। पूर्व। चहाइ
 ति। त्रि। अहा। भवति। सुभिरुर्वमित्यभि। पूर्व। एव। सुवर्गमिति सुधः। गोः। २॥ लोक। अभ्या
 रोहतीत्यभि। आरोहति। यत्। अन्यतः। पृष्ठानि। स्युः। विविधधमिति। वि। वि। वधी। स्था। त्र। म
 यो। पृष्ठानि। भवति। सुविधधमिति। सवेवधः। लो। ओजः। वै। वीर्य। पृष्ठानि। ओजः। एव। वी
 यं। मृष्यते। दधने। बृहदर्थतमभ्यामिति बृहत्। स्थितरभ्या। यति। इमी। वाव। स्थितरमिति।
 यत्तरः। असौ। बृहत्। अभ्या। एव। यति। अथोइति। अनयोः। एव। इतीति। तिष्ठति। एतेइति।
 वै। युजस्य। अं। सायन। इत्यं। जे। सा। अपर्ण। सु। तं। इति। ता। म्। एव। सुवर्गमिति सुधः। गोः। ३७
 लोक। अभ्यारोहतीत्यभि। आरोहति। यत्। पुरा। जीता। नि। पृष्ठानि। उपयंतीत्यपयंति। प्रत्यक्ष। च
 सु। दि। परं। न। वै। एव। सु। वि। ति। क। लो। ॥

उदितेति त्रि। अहा। भवति। प्रत्यवेरुद्याइते प्रति। अवंरुव्ये। अथोइति। प्रति। धृत्याइति। प्रति। ति।

उदितेति त्रि। अहा। भवति। प्रत्यवेरुद्याइते प्रति। अवंरुव्ये। अथोइति। प्रति। धृत्याइति। प्रति। ति।

हइति त्रि। अहा। भवति। प्रत्यवेरुद्याइते प्रति। अवंरुव्ये। अथोइति। प्रति। धृत्याइति। प्रति। ति।
 ३७। अतः। त्र। वि। त्यति। गत्रो। अभित। भवत। अलवर्वसत्येति। अलु। वर्वसस्य। प। रिगृहीत्या
 इति। प। रिगृहीत्ये। ३॥ ॥ इति। तं। अलु। गान्। च। सुवर्गमेत। सुवर्गं। त्र। यो। वि। शति। ३॥ ॥ अ
 सो। आ। दित्यः। अस्मिन्। लोक। आसीत्। तं। देवाः। दष्टैः। सुवर्गमिति सुवः। गोः। लोक। अ
 गमयन्। परः। अवस्तात्। परीति। अगस्त्यः। दिवाकीत्येनति। दिवा। कीत्येन। सुवर्गंइति सुवः। गोः।
 लोक। प्रतीति। अस्थाप्रयत्नः। परः। परस्तात्। परीति। अगस्त्यः। पृष्ठे। उपायः। हन्ति। कपः। अवस्तात्
 न्। स। वै। असौ। आ। दित्यः। अमुं। अन्। लोक। परः। उतयत्। पारगृहीतइति। प। रिगृहीतः। यत्
 पृष्ठानि। भवति। सुवर्गमिति सुवः। गोः। एव। तः। लोक। यत्माना। यति। परः। अवस्तात्। प। परीति। र
 ह्नि। दिवाकीत्येनति। दिवा। कीत्येन। ॥ सुवर्गंइति सुवः। गोः। लोक। प्रतीति। तिष्ठति। परः।

२८

स्त्रीरा। परीति। गृह्णति। दृष्टैः॥ उपाको हं विष्णुपः अवरोहति। परापरैः। पराजाना। सु॥ परा॥
 सुवर्गादिनि सुवः गात्रा। लोका। निरिति। प्रयत्नः यत्। अवसां नाना। सु॥ प्रजापतिप्र
 ज्ञाः। निरिति। दहं धृ॥ अभितः। दिवा कीर्त्यमिति। दिवा कीर्त्यं परः सामान इति परः॥ सुमा
 नः। भवति। सुवर्ग इति सुवर्गः। एव। एनात्। लोकोऽनयत्।
 परीति। गृह्णति। यत्तमानाः। वै। दिवा कीर्त्यमिति। दिवा कीर्त्यं। सुवत्सुर इति सः वत्सुरः। परः सा
 मान इति परः सामानः॥ अभितः। दिवा कीर्त्यमिति। दिवा कीर्त्यं। परः सामान इति परः सामानः
 नः। भवति। सुवत्सुर इति सः वत्सुरः। एव। उभयत्। शपत्तीति। तिष्ठति। दृष्टैः। वै। दिवा कीर्त्य
 मिति। दिवा कीर्त्यं। पार्श्व इति। परः सामान इति परः सामानः। भवति। निम्नत्वा। अभितः। दृष्टैः
 पार्श्व इति। मर्यादाः॥ यत्। गृह्णते। मर्यादा। यत्सुतो यत्तस्य। एव। तत्। मर्यादाः॥ यत्।
 युष्मिन्। अविस्वसायेत्यर्थः। स्वसाया। सत्ता गृह्णते। सत्ता। वै। शर्षपायाः। प्राणा इति प्र

३४ अभितः। दिवा कीर्त्यमिति दिवा कीर्त्यं। परः सामान इति परः सामानः॥ ३

अनाः। प्राणानिति प्रः अनात्। एव। यत्तमानेष्ट। दधति। यत्। प्राचीनीनि। दृष्टानि। नवैति। अ
 मु। एव। तैः। लोकाः। अभ्यासं हंतीत्यभिः आराहंति। यत्। इमं। लोकान्॥ ३॥ प्रत्यवरोहं छुरिति प्र
 ज्ञा। अवरोहं छुः॥ उदिति। वा। माद्ये सु॥ यत्तमाना। प्रिति। वा। तीये रत्न। यत्। प्रत्नीनीनि। छ
 षा। भवति। इमं। एव। तैः। लोकाः। प्रत्यवरोहंतीति प्रतिः। अवरोहति। अथो इति। आस्मिन्।
 एव। लोकाः। प्रतीति। तिष्ठति। अन्ते। मादायेत्यन्तत्। मानया इति। वै। अप्रतिष्ठ इत्यप्र
 तिष्ठितः। आसीत्। स। प्रजापतिमिति प्रजापतिः। उपेति। अधो वृत्तस्मै। एतं। एकविंशतिरा
 मित्येकविंशतिरात्रा प्रिति। अप्रत्यवर्तते। एति। अहर्त्ततेन। अर्तयेत। ततः। वै। स। प्रती
 ति। अप्रतिष्ठत्। यो। बहुयाज्ञिनु इति बहुयाज्ञिनः॥ अप्रतिष्ठत्। इत्यप्रतिष्ठितः॥ ४॥ सु॥
 तैः। एकविंशतिरात्रामित्येकविंशतिरात्रा। आसीत्। द्वापरा। मासाः। पंच। सनयः॥
 त्रयः। इमं। लोकाः। असौ। आदित्यः। एकविंशत्येकविंशत्। एतावते। वै। इव। लोकाः। इति।

35

लोकाः तेषु एवायथापूर्वं भित्ति यथा (पूर्वी प्रतीति) तिष्ठतां असौ । आदित्यः । नावा निधु
 गेर्वतु । सः प्रतापीति मिते प्रताः प्रताः प्रताः । अथावत् । तस्मै । एते । एकविंशतिरात्रमित्ये
 कविंशतिरात्रे । प्रतीति अयकत्वात् । एते । अकृत्वा । तेन । अप्रकृते । ततः । वै । सः । अत्रावत्
 तेषु । एव । एकविंशतिरात्रित्येकविंशतिरात्रः । नवता । अकृत्वा । एकविंश
 इत्येकविंशतिरात्रः । एव । अकृत्वा । अथा इति । प्रतिष्ठामिति प्रतिस्था । एव । प्रतिष्ठति
 प्रतिस्था । हि । एकविंशतिरात्रित्येकविंशतिरात्रः । अतिरात्रावित्यतिरात्रोऽभितः । अकृत्वा । अकृ
 कृतस्येति ब्रह्म । अकृत्वा । मस्या परिगृहीत्या इति परिगृहीत्ये ॥ ५ ॥ गुरुति दिवाक
 ये नैवोभयतामिति प्रतिष्ठिता आसत् एकविंशतिरात्रा ॥ १० ॥ अर्वा इत्युक्तः । समिति का
 मति । अमुष्मात् । अर्वा । निमा । अमि । मवीणा । यः । पुरोहित इति पुरः । हितः । नि । देवमि

36

तिनिः । देव । निर्व । समितिनिः । वीर । कृत्वा । वि । धमिति वि । स्वर्ध । तस्मिन् । हीयतां । यः । अस्मान्
 द्विष्टि । शरीर । प्रकृतस्य । मिति यज्ञः । शम्बी । कुसीदा । तस्मिन् । सीदतु । यः । अस्मान् । द्विष्टि
 यज्ञः । यज्ञस्य । यज्ञः । तेन । सनि । काम । मा । अमि । बाल । पात्र । अस्वित्तः । देवान् । यज्ञस्य
 तपसा । ते । सवा । अर्वा । एते । द्विष्टि । पक्षः । उपोते । ते । द्विष्टि । सवा । अर्वा । समिति । ते । द्विष्टि । सवा
 तमिति सुकृते । समिति । प्रतामिति प्रताः । प्रकृत्वा । प्रेषामिति प्रेषात् । समितेना । रितिसा । इव
 नी । आवागोवत्या । चार । आत्पनागवित्यात् । भागा । आश्रुतमित्या । श्रुतम् । प्रत्याश्रुत
 मिति प्रत्याश्रुता । एते । श्रुतामि । ते । प्रयाता । न्याता । नि । प्रयाता । अन्वयाता । ते । अन्व
 कृतमिति स्थितः । कर्त्त । इति । आश्रित इत्यादि । शिषः । एति । द्विष्टि । मुक्ता । अग्निनी । इति । ते । न्या
 मेन । सखत्या । विष्णुना । देवतामि । ३ । याद्यानुवाक्या । न्यामिति यो ज्ञा । अनुवाक्या
 न्यानुवाति । ते । द्विष्टि । सवा । अर्वा । यज्ञः । एते । द्विष्टि । ते । वषट्कृतमिति वषट्कृतम् । कर्त्त । कर्त्त । रास्त्री

प्रविशामि तं प्रतः गुरी। मं यही इही। आशिषः स्यादशिषः॥१॥ एति। वृते। सुर्वः॥ पूर्वा संयाता
 निति पत्नी। प्रयातान्। उपेति। तो हवै। सुर्व। अही। समिधं यन्नु रितिस
 यद्गु। एति। इदातेव। पश्चन्। सुतम्। कुरोडाशान्। सर्वान्। एति। स्त। यही। देवान्। संप्रानि
 तिस। दान्। उपेति। तो हवै। सुर्व। अही। अग्निं मुखानि सन्नि। मुखान्। सोमं वतः। एति
 सोमं वतः। यो। ज। विश्वे॥३॥ उपयह मिजाम्। रात्रौ द्राजिह शब्दे॥१॥ अर्त। भवया। त
 विश्वं वषट्। स्वाहा। नमः॥ अकृ। सामे। पड्डे। वषट्। स्वाहा। नमः॥ अत्रि। वा। कु। सूर्यः॥ वषट्। स्वा
 हा। नमः॥ प्राणशनिप्रः अनः॥ दानं दनिविः अनः॥ अपान इत्यपः अनः॥ वषट्। स्वाहा। न
 मः॥ अर्त्नी। कृषिः॥ दक्षः॥ वषट्। स्वाहा। नमः॥ पिता। पुत्रः॥ पौत्रः॥ वषट्। स्वाहा। नमः॥ अर्त्नी।
 वै। सुर्वः॥ वषट्। स्वाहा। नमः॥१॥ अर्त्नी। वषट्। स्वाहा। नमः॥१॥ एति। मे। गृहा। भवः। कु। एति। प्रते

तेषां जामे। एति। मा। यतः॥ वि। शतु। वीर्यं। वानि। तं। वीर्यं। तान्। आपः॥ देवीः॥ यक्षियाः॥ मा। एति। वि
 शतु। सह सस्य। मा। हमा। मा। प्रेति। हासीन्। एति। मे। गृहा। भवः। एति। पुरो रगिति। पुरः। रुक्।
 तशब्दे। एति। स्त। शब्दे। मा। एति। विश्वतां। समी। वीर्यं। आदित्यः॥ रुद्रः॥ वसवः॥ मे। सदस्याः॥
 सह सस्य। मा। हमा। मा। प्रेति। हासीन्। एति। मा। अग्निं शोमं सत्यं मिः। सोमः॥ विश्वतु। उन्मयः॥
 वा। अतिराज इत्यतिः। शत्रुः॥ मा। एति। विश्वतु। आपि। रात्रे। इत्यापि। रात्रेः। तिरा। अक्रियाय
 नि। तिरः॥ अक्रियाः॥ मा। सुदृता। दंत सुदृताः॥ एति। विश्वतु। सह सस्य। मा। हमा। मा। प्रेति।
 मा। वीर्यः॥ अग्निं शोमं वीर्यं। वीर्यं। दन्तः॥१॥ अग्निना। तपः। अन्विति। अन्विति। अग्निं
 वतः। वानः॥ प्रसः। मा। लोनी। रूपा। लो। ई। देवा। देवान्। वाते। ना। प्राणा। निति। प्रः। अनः॥ सूर्ये। पा
 यो। वृष्मसा। कर्तरजा। पि। यमेन। पिदन्। राशः। मुन्नु। धानः। फलैः। नादेयान्। अकृगु। दे। पा। सु
 पान्। व्या। ज्ञे। आ। रण्यान्। पश्चन्। रयेनेन। पतत्रिणः। दक्षा। अश्वान्। अपुनै। पा। गा।

५१

बसेन। अना॥ वृक्षिनो। अवी॥ वृद्धिर्मा॥ अन्नानि। यवेन। ओषधीः॥ न्यग्रोधेन। वनस्पते
 नाडुवरेण। ऊर्जो। गवत्रया। हिरण्ये। त्रिवेनेति त्रिवृता। क्षोमांश्च। आसयेन। वा॥ १॥
 जलतो नैकी वा॥ १५॥ स्वाहा। आधिमि। कोधिं। आधीतायेत्या। धीताय। स्वाहा। आधी
 इमि। त्याः। धीतम्। मनसे। स्वाहा। स्वाहा। मनः। प्रतापे। तयुशति। प्रतापयुवे। स्वाहा। काया
 स्वाहा। कस्मै। स्वाहा। कतमस्मै। स्वाहा। अदित्ये। स्वाहा। अदित्ये। सद्यै। स्वाहा। अदित्ये।
 इन्द्राकाया इति सुम्भीकायै। स्वाहा। सरस्वत्ये। स्वाहा। सरस्वत्ये। बृहत्ये। स्वाहा। सूर्य
 स्वत्ये। प्रावकायै। स्वाहा। पूर्ये। स्वाहा। पूर्ये। प्रपथ्यायेति प्रपथ्याय। स्वाहा। पूर्ये। नरीक्षे
 याम्नाहा। त्वष्ट्रे। स्वाहा। त्वष्ट्रे। नरीपाय। स्वाहा। लक्ष्मि। उरुरुपायेति उरुरुपाय। स्वाहा।
 विष्णवे। स्वाहा। विष्णवे। निरुय्यपायेति निरुय्यपाय। स्वाहा। विष्णवे। निरुय्यपाय

निभयः। पाय। स्वाहा। सर्वस्मै। स्वाहा। १॥ उरुरुपाय स्वाहा। दरीव॥ १५॥ इन्द्र इति दत्तभ्यः।
 स्वाहा। हन्तभ्यामिति हन्तःभ्यां स्वाहा। ओष्टाभ्यां स्वाहा। सुखीय। स्वाहा। नासिकभ्यां स्वा
 हा। अक्षभ्यां स्वाहा। कर्णभ्यां स्वाहा। पारे। इहवः। अक्षभ्यां पद्मेभ्य इति
 पद्मेभ्यः स्वाहा। अक्षरे। इहवः। प्रायेभ्यः पद्मेभ्य इति पद्मेभ्यः स्वाहा। शीर्षे।
 स्वाहा। शीर्षे। स्वाहा। लोकोपाय। स्वाहा। मुखे। स्वाहा। मुखिकाय। स्वाहा। केशेभ्यः स्वा
 हा। वक्ष्या। स्वाहा। श्रोत्राभ्यां स्वाहा। स्वर्गभ्यः स्वाहा। कर्कशाभ्यः स्वाहा। पृष्टेभ्य इति पृ
 ष्ठेभ्यः स्वाहा। पौनस्याय। स्वाहा। प्राश्नाभ्यां स्वाहा॥ १॥ असीन्यो स्वाहा। दोषभ्यामि
 ति दोषभ्येभ्य स्वाहा। वाङ्म्यामिति वाङ्म्यां स्वाहा। जघ्नाभ्यां स्वाहा। श्रोत्राभ्यामिति
 श्रोत्राभ्यां स्वाहा। उरुभ्यामिति उरुभ्यां स्वाहा। अक्षवक्ष्यामिति वक्ष्याभ्यां स्वाहा।
 जघ्नाभ्यां स्वाहा। भ्रुवदभ्यां स्वाहा। शिखिभ्यः स्वाहा। बालधानायेति बालधानाय स्वा

[illegible]

दी कुलामाय। स्वाहा। असितवद्वयसि नः शवे। स्वाहा। कृत्स्नतायेति वक्तुं एतायां स्वा
हा। रोहितेनायेति रोहितायेति स्वाहा। ध्रुवोतायेत्यरुणायेति स्वाहा। ईदरायां स्वा
हा। कीदरायां स्वाहा। गीदरायां स्वाहा। सैदरायां स्वाहा। विसेदरायेति विसेदरायां स्वा
हा। सुसेदरायेति सुसेदरायां स्वाहा। रूपाय स्वाहा। सर्वस्मै स्वाहा॥ १॥ रूपाय स्वा
हा। बभ्रवा स्वाहा। नकुलाय स्वाहा। रोहिताय स्वाहा। राक्षसाय स्वाहा। रक्षायां स्वाहा। रक्षाय स्वा
हा। पाकलाय स्वाहा। सुरूपाय स्वाहा। अनुरूपाय स्वाहा। प्ररूपाय स्वाहा। विरूपाय स्वाहा।
लो। शबलाय स्वाहा। कमलाय स्वाहा। पद्मेय स्वाहा। ह्रीं श्रीं सुक्ष्मायेति ह्रीं श्रीं सुक्क्ष्माय स्वा
हा। सर्वस्मै स्वाहा॥ १॥ कृष्णपुत्रबादिशब्द॥ १२॥ ओम् धीम्यियो धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ स्वा

स्य३

या एवाविद्वांसः। बुबुर्विशंतिरात्रमिति वतुर्विशंतिरात्री आसते। अर्वात्तिरा
वाप्रमाने। अपहृत्येत्यपहृत्याश्रित्य गच्छति श्री। हि। मनुष्या॥ १॥ देवी। सः सा
निसः सराज्यातिः। अनिरात्र इत्यतिरात्रः। भवति। अनिरात्र इत्यतिरात्रः।
बुबुर्गस्येति सुवः। गस्या लोकस्य। अनुरथात्या इत्यनुभवात्। पृष्ठाः प्रउर
इति षड्दः शुद्धः। भवति। षट्त्वै। त्वतवः। सर्वस्वर इति स्वरः। तीमा
तोः। अर्द्धमासा इत्यर्द्धमासाः। त्वतवः। प्रविश्यति प्रविश्य दिवा। सः सदमि
तिसः सदः। अगच्छनाये। एवाविद्वांसः। बुबुर्विशंतिरात्रमिति वतुर्विशंतिरा
त्री आसते। संवसरमिति सर्वासरे। एवाप्रविश्यति प्रविश्य दिवा। नवस्यसं
सः सदमिति संसदः। गच्छति। त्रयः। त्रियुक्त्रिः शब्दो त्रयः। त्रिः शाः।

ब्रह्मा इति त्रयः ॥ त्रयस्त्रिंशदिति त्रयः ॥ त्रिंशः परस्मात् त्रयस्त्रिंशेति
 त्रयः त्रिंशोऽएव उभयतः ॥ अवेति (पाप्माने) अहत्स्यसंपदस्य दिवी (सिं) सदमि
 तिसंश्रयः प्रथमतः ॥ २ ॥ गृहीति एषानि (हो) दिवीः सः सदितिसं ॥ सत्र (जा) नि
 वे एतश्च कुर्वति ॥ यश्च त्रयः त्रयस्त्रिंशदिति त्रयः ॥ त्रिंशः ॥ अन्वयः ॥ भव्यो अ
 निरुक्त इत्यनिः ॥ उक्ते ॥ भवति तेन ॥ अजमि (अर्ध) नि एषानि भवति ॥ ऊर्ध्व
 कृदमा इति कृदः ॥ माः ॥ उभाभ्यां रुपाभ्यां ॥ सुवर्गमिति सुवः ॥ गी ॥ लोकां यति
 अस्ववे ॥ वे एतश्च यश्च अहं दोममित्यहं ॥ उर्ध्व ॥ यश्च कृदमा इति कृदः ॥ माः ॥ प्र
 वेति तेन ॥ सत्रादेवता ॥ एव एषः ॥ अवेति रुध्वतः पश्यन् ॥ कृदमेति ते कृदः ॥ मे
 आर्जः ॥ वेवीर्या एषानि पश्यन् ॥ ॥ कृदमा इति कृदः ॥ माः ॥ आर्जसि एव

७७

नतः। वैश्यः। ओषधीः। निरित्योर्वधिः। निः। वक्षसतिमिरितिवनस्पतिः। निः। प्रेतिः। अजापतये।
 प्रजाकोमाइतिप्रजाः। कामाः। पशुकामाइतिपशुः। कामाः। स्फुः। ते। एताः। आसीन्। प्रेतिः। एव।
 शयते। प्रजयेतिप्रजया। पशुमिरितिपशुः। निः। इयं। वै। अलक्ष्यत्वात्। एताः। पिराजामिति।
 राई। अपश्यत्। तां। आत्मन्। धिया। अन्ताद्यमित्यन्तः। अद्यै। अवैति। ईयं। ओषधीः। उ
 ॥१॥ वनस्पतीन्। प्रजातिप्रजां। पश्यन्तेन। अवद्वेषत्। सा। जेमानम्। महिमानं। अ
 गच्छत्। ये। एव। विद्वत्सः। एताः। आसन्ते। विराजामिति। राई। एव। आत्मन्। धिया। अन्ता
 द्यमित्यन्तः। अद्यै। अवैति। ईयं। वने। वद्वेषत्। प्रजयेतिप्रजया। पशुमिरितिपशुः। निः। जेमानं।
 महिमानं। गच्छति। ज्ञोतिः। अतिराज्यत्वात्। सुवः। भवति। सुवर्गस्येति। सुवर्गस्य। लोकस्य।
 अनुत्पत्त्याइत्यनुत्पत्त्या। पश्चात्। प्रहृष्टति। पश्यत्। अहः। भवति। पश्यत्। वै। सा। तवः। पश्यत्।
 ति। सुवैः। एव। अतस्त्वा। अन्वाराहतीत्यनुत्पत्त्या। आरोहति। अतुमिरित्यनुत्पत्त्या। ईवत्सरमिति।

प्रजापतिमितिप्रजाः। प्रेतिः। एव। इति।

वत्सरः। ते। ईवत्सरइति। संवत्सरे। एव। प्रतीतिप्रतीतिः। त्रयस्त्रिंशदिति। त्रयः। त्रिंश
 त्। त्रयस्त्रिंशमिति। त्रयः। त्रिंशः। उपोते। यति। यत्तस्य। सतत्याइति। सतः। त्रयः। त्रिंशः।
 नापतिरितिप्रजाः। पतिः। वै। त्रयस्त्रिंशदिति। त्रयः। त्रिंशः। मी। तलो। प्रतीतिप्रतीतिः।
 स्थित्यु। त्रिणावर्षे। त्रिन्वः। भवति। त्रिंशत्। इति। त्रिंशः। एकविंशत्येकविंशः। त्रिंशः।
 प्रतीतिप्रतीतिप्रतीतिः। स्थित्यु। अथोपतिः। रवी। एव। आत्मन्। दधते। त्रिंशदिति। त्रिंशदः। अग्नि
 सुवित्यग्निः। स्तवो। भवति। पापमानं। एव। अतस्त्वा। अन्वाराहतीत्यनुत्पत्त्या। आरोहति। अतुमिरिति।
 वा। त्रिंशदिति। त्रिंशदः। तेजः। एव। आत्मन्। दधते। त्रिंशदिति। त्रिंशदः।
 इदं। स्तामइतीदं। स्तामः। भवति। इदं। एव। अवैति। इदं। त्रिंशदिति। त्रिंशदः। सप्तदशइति। सप्तदशः।
 भवति। अन्ताद्यमित्यन्तः। अग्रस्या। अवैत्तुयाइत्यवैत्तुया। अथाइति। प्रेतिः। एव। तन
 जायते। एकविंशत्येकविंशः। भवति। पतिप्रतीतिप्रतीतिः। स्थित्यु। अथोपतिः। रवी।

सुवर्गमिति सुवः गः लोकः (एतत्ती देवाः) येन येन तिष्ठेन येन कंदसा। दैवसा।
 अत्र प्रतीतिना आनुवन्तः वे एव ताः। चात्रिः शरीराः। अपश्यन् चात्रिः शब्दः
 निचात्रिः शब्दः अक्षराः अनुष्टुमित्यनुः स्तुतः। अनुष्टुभ इत्यानुः स्तुतः। प्रजापतिरिति
 विप्रताः पतिः स्वर्ग एवाकंदसा। प्रजापतिमिति प्रजाः पतिः। आत्मा अभ्यास्येत्यभिः
 तस्य। सुवर्गमिति सुवः गः लोकः। आयन्तः वे एव। विद्वान् सः। एताः। आसन्। चात्रिः
 ता एताः। चात्रिः शब्दः शरीराः। अनुष्टुमित्यनुः स्तुतः। आनुष्टुभ
 इत्यानुः स्तुतः। प्रजापतिरिति प्रजाः पतिः स्वर्ग एवाकंदसा। प्रजापतिमिति प्रजाः पतिः। आ
 त्मा अभ्यास्येति ताः। आः। हा। अनुष्टुभस्य। सुवर्ग इति सुवः गः लोकः। चात्रिः शब्दः शरीराः।
 अनुष्टुमित्यनुः स्तुतः। अनुष्टुभ इत्यानुः स्तुतः। सुवर्ग एवाकंदसा।
 आनुष्टुभस्य। सुवर्ग इति सुवः गः लोकः। चात्रिः शब्दः शरीराः। अनुष्टुमित्यनुः स्तुतः।
 अनुष्टुभ इत्यानुः स्तुतः। सुवर्ग एवाकंदसा। आनुष्टुभस्य। सुवर्ग इति सुवः गः लोकः।
 चात्रिः शब्दः शरीराः। अनुष्टुमित्यनुः स्तुतः। अनुष्टुभ इत्यानुः स्तुतः। सुवर्ग एवाकंदसा।

॥ निःपरायणो वैष्णोः सुखं भविष्यदहो नमः ॥

आद्यः। इति। अहं इति। अहः। मर्वति इयं। वावा ज्योतिः। अत रितं। गौः असौ। आद्यः। इमान्।
एवा। लोकान्। अभ्यारोहतीत्यभिः। आरोहति। लो अभिपूर्वमित्यभिः। पूर्व। अहं इति। अ
हः। मर्वति। अभिपूर्वमित्यभिः। पूर्व। एवा। अक्षुर्वर्गमिति। सुवर्गः। लोकी। अभ्यारोह
त्यभिः। आरोहति। बृहदर्थं। तुराभ्या। मति। बृहदर्थं। तुराभ्या। यति। आ। इयं। वावा। रथं। तुराभि। न
रथं। तुर। असौ। बृहदर्थं। आभ्या। एवा। यति। अथा। इति। अनयोः। एवा। प्रतीति। तिष्ठति। एते। इति।
धेयज्ञस्य। अतः। सायनी। यदर्थं। तसा। अयनी। स्मृती। इति। ताभ्या। एवा। सुवर्गमिति। सुवर्गः।
लोकी। अभ्यारोहतीत्यभिः। आरोहति। योपरावः। अहं इति। अहः। न। उपयतीत्युप। यति। प्र
त्यहः। अहं इति। अहः। मर्वति। प्रत्यवस्तु। द्यति। प्रति। अवस्तु। अथा। इति। प्रति।
अहं इति। प्रति। स्थि। उभयोर। लोकयोः। अद्या। उदिति। तिष्ठति। वात्रिंशत्। एताः। तासा। या।
त्रिंशत्। त्रिंशत्। इति। शत्रुः। अतुरा। विराडिति। विराट्। विराजते। विराजते। एवा। अन्ता

अ-विद्वान्निश्चिन्त

40

यमिन्नः अर्धः अवेति। रंघते। वे। इति। अहोरात्रे शयनः रात्रे। एव। ते इति। उभाभ्यां। स
 पाभ्यां। सुवर्गमिति सुवः। गौ। लोका। यति। अतिरात्रा वित्यतिरात्रो। अभितः। भवतः। परि
 त्याइति परि। गृहीत्ये। ॥ ३॥ गृहीति यति। त्रिंशदक्षराणां विंशतिश्च॥ ७॥ ॥ इति। वावा
 त्रंशं देवसूत्रं। द्वादशाह इति द्वादशः अहः। वा। एव। त्रयस्त्रिंशदह इति त्रयस्त्रिंश
 हः। त्रयो। एव। विद्वत्सं। त्रयस्त्रिंशदहमिति त्रयस्त्रिंशदहः अहः। आसते। साक्षात्
 साक्षात् एव। देवताः। अभ्यासं हतीत्यमि अभ्यो हति॥ यथा। पूर्व तु। वै। प्रियान् अभ्यास
 मि। आरुहः। कामयेते। तथा। कसोता। यदि। अवविध्यतीत्यवविध्यति। पापीयान्।
 यदेन। अवविध्यतीत्यवविध्यति। मां। इति। सः इह। यो। एव। विद्वत्सं।
 त्रयस्त्रिंशदहमिति त्रयस्त्रिंशदहः अहः। आसते। वा। तेषां। मनो। भातयेत्। एति। वृ
 अहर्मातुस्त्यहः। नातः। वै। एताः। देवाः। अग्रे। एति। अहवन्। ॥ १॥ अहः। एका। अनेन तः।

अथवा प्रमाणेन ॥ अथवा प्रमाणेन ॥

है। एकः। तामि। वै। ते। प्रवाङ्मिति प्रवाङ्म। आधुवन। यो। एव। विद्वत्सं। त्रयस्त्रिंश
 दहमिति त्रयस्त्रिंशदहः अहः। आसते। सर्वे। एताः प्रवाङ्मिति प्रवाङ्म। सध्वंति। सर्वे।
 ग्रामणीयमिति ग्रामणीयं। वेति। आभुर्वन्ति। प्रवाहा इति प्रवाहः अहः। भवति। पूर्व। वै। सतवः।
 सुवत्स इति संवत्सरः। सनुषु। एव। सर्वत्स इति सर्वत्सरे। प्रतीति। निश्चिंति। अथो इति।
 पवाहरेति पंच अक्षरा। पाङ्गः। पाङ्गः। यज्ञः। यज्ञः। एव। अवेति। रंघते। जीति। आश्विनानि।
 भवति। त्रयेः। ॥ ३॥ लोकाः। एषु। ॥ २॥ एव। लोकेषु। प्रतीति। निश्चिंति। अथो इति। जीति। वै। यज्ञस्य।
 द्विधा। तानि। एव। अवेति। रंघते। विश्वजिगीति विश्वजिगीति। सर्वे। पृथु इति सर्वे। पृथुः। अ
 तिगच्छत्यति। रात्रेः। भवति। सर्वे। अभितित्या इत्यमि। जित्ये। वा। क। वै। द्वादशाह इति द्वा
 दशाहः अहः। यव। पुरज्जातः। द्वादशाहमिति द्वादशाहः अहः। उपे। पुरित्युपे। अनीता। वा। वा।
 वेति। इषुः। उपे। दासु। के। प। दासु। का। एषां। वा। क। स्यात्। उपरिस्थात्। द्वादशाहमिति द्वादशाहः

॥ ३ ॥ ज्वेति योता आश्रा एव। वार्त्त उपेति। यं निमस्मात्। उपरि श्राववाचा। वदामः। उन्वा
 तरमित्यवः अंतरं ॥ ३ ॥ वे। स्वारा ज्वेति। स्वारा ज्वेति। प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः। प्रजा
 ज्वेति प्रजाः। अस्मत्तत्। यत्। दुराश्रय इति दुराश्रयः। भवति। प्रजा इति प्रजाः। एवातत्। यत्।
 माना। सुतत्। एता। ह। वै। उदकः। शीलायनः। सुत्रस्यो। मं। डि। उवाच। यत्। दुराश्रय इति
 राश्रात्। यत्। दुराश्रय इति दुराश्रयः। भवति। प्रजा सुत्रस्य। मं। डि। अथोदति। यत्। ए
 वासत्। अहस्वत्यः। सु। विद्योमेति। विद्योमेति। क्रियते। तस्या। एव। एषा। वाति। ॥ ३ ॥
 ज्ञा इति। अनीकाः। वै। एताः। रात्रयः। यत्। मानाः। विश्वेति। इति विश्वेति। सु। अनी
 ज्ञात्येति। सुत्रेण। एषा। बो। दश। सु। अतिरात्रे। तात्येति। रात्रेण। उन्वा इत्यवतर। ॥ ३ ॥
 एवं। विद्याः। यत्। यत्। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु।
 वि। अनीकाः। प्रजा इति प्रजाः। ज्ञायते। अतिरात्राविति। रात्रौ। अमितः। भवतः। परि
 ह। यत्। यत्। गृहीत्ये। ॥ ३ ॥ अहस्वत्यः। आवातरी। बो। दश। सु। सुतत्। दशवा। ॥ ३ ॥ आदित्याः

५०

अकामयंता सुवर्गमिति सुवर्गः। लोकाः। इयमा इति। ते। सुवर्गमिति सुवर्गः। लोकाः। इयमा इति।
 अतन्त्र। नासुवर्गमिति सुवर्गः। लोकाः। आयन्। ते। एता। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु।
 अपरपन्। ती। एति। अहस्वत्यः। तेन। अयर्जनातत्। वाते। सुवर्गमिति सुवर्गः। लोकाः। इयमा इति।
 अतन्त्र। सुवर्गमिति सुवर्गः। लोकाः। आयन्। ये। एव। विद्याः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु।
 आसते। सुवर्गमिति सुवर्गः। लोकाः। आयन्। ये। एव। विद्याः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु।
 अतिरात्र इत्येति। रात्रेण। ॥ ३ ॥ भवति। ज्योतिः। एव। पुस्कात्। दधानो। सुवर्गमिति सुवर्गः। लोकाः। इयमा इति।
 अतिरात्र इत्येति। रात्रेण। ॥ ३ ॥ भवति। ज्योतिः। एव। पुस्कात्। दधानो। सुवर्गमिति सुवर्गः। लोकाः। इयमा इति।
 भवति। वतस्व। दशः। इति। एव। प्रतीति। तिष्ठति। अमर्त्री। वै। ए। यत्। यत्। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु।
 यत्। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु।
 तिष्ठति। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु।
 भवति। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु। अहस्वत्यः। सु।

मादने प्रजा कामाः पशुकामा इति पशुः कामाः स्फुटो एताः आसीन् प्रेतिः एव ता
यतो प्रतयेति प्रजा पशुमिति पशुः मिः वै रातः वै एषः यज्ञः पतः एकस्मान्नर्पराश
त्येकस्मात् नर्पराशः एवं विद्वांसः एकस्मान्नर्पराशमित्येकस्मात् नर्पराशः आस
ते विराजमिति विराजो एव गच्छति अन्नादा इत्यन्ना अदा इति भवति अति रात्रा विपति
रात्रो अभितेः भवतः अन्नाद्यस्य त्यन्ना अदास्य परिगृहीत्या इति परिगृहीत्य ॥ ३ ॥ वत्स आ
त्मन् प्रतपाद्य विदं इति श्रुत्वा ॥ ॥ सी वत्सरायेति सी वत्सरायं दीक्ष्यमाणः एकाशका
यामित्येक (अष्टकायां) दीक्षेत् एवा वै स वत्सरायेति सी वत्सरायं पत्नी पतः एकाशकेत्ये
क (अष्टकायां) इत्येवा वै एषः एतां यजिष्यति साक्षादिति स अन्ता एव सी वत्सरायेति स
वत्सरी आरभ्येत्या रभ्यं दीक्षते आत्री वै एते सी वत्सरायेति सी वत्सरायेति अमीयेति
दीक्षते ये एकाशकायामित्येक (अष्टकायां) दीक्षते अर्तनामाना विवर्तनामाना

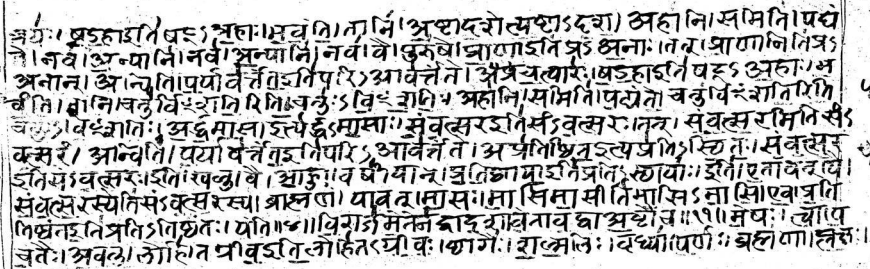
इति भवतु। अत्र प्रिति वि० अस्तौ वे एते। संवसरस्येति सं० वसरस्य। अत्रिती। दीर्घतो या एकाष्टकायामित्येकः
अष्टकाया। दीर्घतो अतनामाव्ययतनामानौ। सुत इति भवतः। फलानी पूर्णमास इति फलानी। पूर्णमा
से। दीर्घतः। मुखवै। एतः। संवसरस्येति संवसरस्य। एतः। फलानी पूर्णमास इति फलानी। पूर्णमा
स मुखतः। एव। संवसरमिति सं० वसर। आरभ्येत्। इत्ये। दीर्घतो तस्यैकाष्टकानि वि० ति० नैः। या। ये
यः। सामेष्ट इति सामेष्टे। विष्टवानिति विष्टवान्। संपद्यत इति संपद्यते। विष्टा पूर्णमास इ
ति पूर्णमासे। दीर्घतः। मुखवै। एतः। संवसरस्येति सं० वसरस्य। एतः। विष्टा पूर्णमास इति विष्टा पूर्ण
मासः। मुखतः। एव। संवसरमिति सं० वसर। आरभ्येत्। इत्ये। दीर्घतो तस्यैकाष्टकानि। का। वन नि
यतिनिः। या। भवति। वदुर इति वदुः। अहः। पुरस्तात्। कोर्णमास्या इति कोर्णमास्य।
दीर्घतः। ते। एकाष्टकाष्टकायामित्येकः अष्टकाया। कृपः। सन्मिती। पद्यते। तेन। एकाष्टकामित्येकः

योऽर्थं तत्र मिमं रथेऽतः। दिवा। नव्यं निः। रथं तत्र मिमं रथेऽतः। नती। इति। आह। बलवा
 दितु इति। अक्षय। वादिनः। केनोत्तर। अज्ञा मि। इति। सौमरी। तृतीयस्य वन इति तृतीय। सवने।
 बलसाममिति अक्षय। सामं। बहव। तत्र। मध्यतः। दधति। विधत्ता इति वि। धृत्ये। तेन। अज्ञा मि।
 ॥ शान्तिस्तु न्न पञ्चाशत् ॥ १०॥ ज्योतिष्ममिति ज्योतिः। स्तोमं। प्रथमं। उपेति। यति। अमिन्।
 एव तेन। लोके। प्रतीति। तिष्ठति। गोष्टे। मिति गो। स्तोमं। द्वितीय। उपेति। यति। अमिन्। एव तेन। लोके।
 तनप्रतीति। तिष्ठति। आहुष्टोममिति पुः। स्तोमा। तृतीय। उपेति। यति। अमिन्। एव तेन। लोके।
 प्रतीति। तिष्ठति। इय। वाव। ज्योतिः। अतिरिदी। गो। प्रसा। आहुः। यत्र। एतन्। स्तोमं। उपेति।
 लुपयति। एव। एव। तत्र। लोके। सत्रिण। प्रति। तिष्ठत इति प्रति। तिष्ठतः। यति। ते। सप्तमं ता इति।
 संस्कृता। विगजमिति वि। रत्नं। अमि। सामं। पद्यते। द्रष्टव्य। सवो। अतीति। रच्यते इति। ए
 के। यो। अतिरिक्त इत्यति। रक्तः। एकया। आहुः। कृतः। सुवर्ग इति सुवः। ग। यै। लोके।

ज्योतिः। ऊर्क। विराडिति विराड। ऊर्क। एव। अवेति। ऊर्क। तेना। लुधा। आर्ति। एति। सा छति।
 अतीयका। भवेति। उरु। सवाधा इति उरु। सवाधा। सुप्रती। अनिष्टमापित्य
 निःस्तोमो। अमि तः। प्रवीडति प्र। ची। ता। दुःख्याः। मयै। निभ्य। तत्र। तत्र। एतत्। परिपदिनि
 पारः। यत्र। देवकृमि। तेदेव। कृमि। यत्र। एतेन। ॥ ३॥ उहनेति यः। अहने। यति। देव
 कृमिनिदेव। देवकृमि। एव। सुमारी। हती। तिस्र। आतेहति। अरिष्टोने। स्वप्ति। समिति। अमि
 तो। उहनेति यः। अहने। यति। षट्। वे। सनवः। सउ। एव। प्रतीति। तिष्ठति। उग्रयतो
 ज्योतिषे। मयनः। ज्योतिः। पायति। ऊनपतः। एव। सुवर्ग इति सुवः। ग। लोके। प्रति। तिष्ठति
 इति प्रति। तिष्ठतः। यति। द्रौ। कृहा। वि। तिष्ठतः। अहो। नवतः। तानि। द्वादश। अहनि। समि
 ति। पद्यते। द्वादश। वे। उरुषः। वे इति। सुवर्गो। द्वादश। इति। आत्मा। वे। शिरेः। वे।
 त्पारि। अज्ञा। नि। ज्ञानो। द्वादशो। ॥ ३॥ तत्र। उरुषः। अन्विनि। पयो वनेत इति ५ परि। आवर्तते।

४ कर्माभ्युत्तिविस्त

२ निधीनामिति x

मेघेना न्यग्रोधः॥ वृमसैः उडुवरं कृतीमा यत्री॥ छंदोमिरिछंदः निःत्रिवदिति त्रिवद-
स्तोमैः अवंती स्था अवंती स्वा अवंतु प्रियत्वा प्रिमस्वा प्रियाणां वर्षेष्टौ अप्या नां नि
धीनां त्वा निधिपतिमिति निधिः पति हवामहे वयो शते मया ॥ १॥ मुखः प्रदिश्वर ॥ १२॥ ॥ कृषी
चाही कृषीभ्यः स्वाहा विकर्षाभ्यः स्वाहा अवह्रीभ्यः स्वाहा खन्याभ्यः स्वाहा
हद्याभ्यः स्वाहा स्रद्याभ्यः स्वाहा सरस्याभ्यः स्वाहा वैशतीभ्यः स्वाहा पुद्गल्याभ्यः स्वा
हा वष्पाभ्यः स्वाहा अवष्पाभ्यः स्वाहा हाडनीभ्यश्च हाडनिभ्यः स्वाहा चित्राभ्यः स्वा
दमानाभ्यः स्वाहा छावराभ्यः स्वाहा नादपीभ्यः स्वाहा मैथवीभ्यः स्वाहा मुमुक्षी
गहा सवीभ्यः स्वाहा ॥ १॥ कृषीभ्यः स्वो रुद्रराय ॥ १३॥ अज्यश्चकभ्यः स्वाहा व
ः स्वाहा प्राएवहतीभ्यश्च परि वहतीभ्यः स्वाहा समंतो वहतीभ्यः स्वाहा भीष्मी वा
यः स्वाहा शमी वहतीभ्यः स्वाहा उडजी वहतीभ्यः स्वाहा भूमी वहतीभ्यः स्वाहा अंभी

मिति सं अंतं २

योः। आसीत्। सर्वं विज्ञा। रति। सर्वं। सुति। अश्वः। आसीत्। बहवः। वपः। रात्रिः। आ
 सीत्। पित्रागिला। अविः। आसीत्। पित्रागिला। कः। स्वित्। एकाकी। चरति। कः। उ। सि
 वः। ज्ञायते। पुनः। किं। स्वित्। हिमस्य। नेषत्। किं। स्वित्। आवपत्। मित्या। वपनम्।
 सहत्। स्वयः। एकाकी। वपति। ॥१॥ अन्तः। ज्ञायते। पुनः। अविः। हिमस्य। नेषत्।
 भूमिः। आवपत्। मित्या। वपनम्। सहत्। दृष्टामि। त्वा। परी। अन्तः। घृथिव्याः। ५-
 दृष्टामि। त्वा। भुवनस्य। नाभिः। दृष्टामि। त्वा। दृष्टः। अश्वस्य। रत्नः। दृष्टामि। वाक्। पर
 माच्यो मोतवि। आम। विदं। आहुः। परी। अन्तः। घृथिव्याः। यज्ञः। आहुः। भुवनस्य। ना
 भिः। सोमं। आहुः। दृष्टः। अश्वस्य। रत्नः। अन्तः। एव। वाक्। परमं। योमेति। वि। आम।
 ॥२॥ स्वयं। एकाकी। चरति। पञ्चत्वारिंशत्। ॥२॥ अश्वः। अविः। अविः। कः। ना। मा। भूयति।
 कः। कः। ससक्ति। अश्वकः। सुषगर्जति। सुः। नृगः। कां। पालवा। सिनीति। कां। पीलः। वासिनि। ॥३॥

अ

वर्गद्वित्यः। गो। लोके। सम। प्रेता। ॥३॥ थी। एते। अहं। अज्ञानि। गर्नधमिति। गर्मः। धी। ए
 ति। अज्ञानि। गर्नधमिति। गर्मः। धी। ए। तो। सह। उरः। पदः। सम। प्रेति। सारयावद। वषा।
 गोरतो। धाडतिरेतः। धाडते। दधा। ता। उदति। सुक्यो। गद्य। धेहि। अति। सुदति। मित्य
 नः। सुदति। नि। अज्ञः। यः। स्त्रीणां। ज्ञावना। ज्ञन। इति। जीव। भोक्तुः। यः। आसा। ॥१॥ वि
 लुयावन्। इति। वित्तः। धावनः। अयः। स्त्रीणां। अपोच्यः। यः। आसा। कक्षे। लक्ष्मी। सदिष्ट
 दिम्। पुरावन्। इति। पराध्वन्। धीवः। अविः। अविः। अविः। कः। ना। मा। भूयति। कः। चन।
 ससक्ति। अश्वकः। ऊर्ध्व। एता। उदति। अयताव। वेणुसारमिति। वेणुसारः। गिरा। इ
 वा। अथ। अस्याः। मध्य। एधत्ता। रा। तवाने। पुनः। इवा। अविः। यवा। लि। अविः। कः। ना। मा।
 भूयति। कः। तन। ससक्ति। अश्वकः। यर। हरिणा। यवा। अति। न। ॥२॥ पुषमा। पुषमस्य
 तोषु। प्रायवः। अयेतुरेत्यर्गः। जाना। पोघीया। धनुः। यत। अविः। अविः। अविः। कः। ना। मा।

५१०
५१०

यमतिकः। वन। ससस्त्र। अश्वकः। इय। यका। शकुंतिका। आहलमित्याहली। इति सप
 ति। आह। तमित्याहली। गमोपसः। नीति। जजुलीति। बाणिका। अंबे। ध्वनि। ध्वनि
 कानासा। यमति। क। वन। ससस्त्र। अश्वकः। मीता। चोतेपिताधाते। अर्थ। दृक्स्थ। रा
 हतः। आप्रेति। मृत्तामि। इति। ते। पिता। गते। मृत्। अतः। रापय। दधि। का। दस। इति
 दधि। का। इति। अका। रिषी। तस्माः। अश्वस्यावाजिनः। मृत्। नि। नः। मृत्वा। कस्त
 प्रेति। नः। आश्व। रिषी। ता। रिषय। आपः। हि। स्थ। मयो। मृवे। इति मयः। मृवः। ता। नः।
 ऊर्ज। दधातन। मृह। रता। य। चरुस। यः। धः। शिवतम। इति। श। वतमः। रसः। तस्य। भा
 जयत। इति। उराती। इवा। मतर। तस्मै। अर। गमा। स। मा। वे। यस्य। दपो। नि। न्वंथ। आपः।
 तनयय। व। नः। ॥ ४॥ आसामतिनरोहतो। तन्व। धुवत्वा। रि। नः। ॥ १२॥ मृः। मृवः। मृवः। वम
 वः। त्या। अर। कु। गा। यवे। ता। छ। दसा। रुशः। त्या। अर। कु। त्रै। धु। नन। छ। दसा। आदि। त्या। छ।

५२
५३
या

वा। अरुं। कु। जगतिन। छ। दसा। यर। वाते। अपः। अरुं। मर। इति। यन। न्वं। प्र। यां। एतः। मोतः।
 एतेन। पुथा। पुनः। अश्व। एति। वतयः। नः। ताती। न। इरा। वर। यरीः। ममा। यव्याये। गवा
 यो। एतः। देवाः। इन्नी। अता। एतः। अन्नी। अश्व। प्रजापतु। इति। प्रका। पतः। इति। मो। वरु। अ
 रुषा। चरतः। परोति। तस्मै। रावते। रावना। द्वि। वं। युं। इति। अस्या। काम्या। हरी। इति। वेप
 रुमेति। वि। यदुसा। रथो। शो। यो। दृ। मृ। इति। नृ। वाहसे। ति। नृ। वाहसा। केन्। कं। एवन्।
 अकेतव। पेश। मर्याः। अपे। रास्य। समिति। ठपे। द्वि। रि। त्रु। पर। मिः। अज्ञा। यथाः। ॥ १॥
 ध्रुपे। वि। इति। श्वः। ॥ ३॥ प्राणा। पोते। प्रः। अनायः। स्वाहा। व्यानायेति। विः। अनाया। स्वाहा।
 अनायायेत्यपः। अनायः। स्वाहा। स्नावन्मृदुतः। स्नावन्मृदुतः। स्वाहा। संगानेभ्यः। स्वाहा। पशि
 संगानेभ्यः। अनायः। स्वाहा। स्नावन्मृदुतः। स्नावन्मृदुतः। स्वाहा। संगानेभ्यः। स्वाहा। पशि
 संगानेभ्यः। अनायः। स्वाहा। स्नावन्मृदुतः। स्नावन्मृदुतः। स्वाहा। संगानेभ्यः। स्वाहा। पशि
 संगानेभ्यः। अनायः। स्वाहा। स्नावन्मृदुतः। स्नावन्मृदुतः। स्वाहा। संगानेभ्यः। स्वाहा। पशि

वः ३ गयः। स्वाहा। लोकाय स्वाहा। सर्वस्मै। स्वाहा॥१॥ आणायाश्वाविः शति॥२१॥ सिताया
 स्वाहा। अश्वितायां स्वाहा। अभिहितपितृभिः। स्वाहा। अनाभिहितायेत्यभिहितपितृ
 स्वाहा। पुत्रायां स्वाहा। अमुक्तायां स्वाहा। अमुक्तायां स्वाहा। अमुक्तायां स्वाहा। अमुक्तायां स्वाहा।
 तः मुक्तायां स्वाहा। वमुक्तायेति वः मुक्तायां स्वाहा। प्रमुक्तायेति प्रः मुक्तायां स्वाहा। वं
 चेत स्वाहा। पविंवन्त इति पविः वन्तः स्वाहा। सर्वं व त इति सर्वं वन्तः स्वाहा। अनुवं
 चत इत्यनुवं चेत स्वाहा। उर्वन्त इत्युर्वन्तः स्वाहा। यतः स्वाहा। धावन्तः स्वाहा। तिष्ठ
 तां स्वाहा। सर्वस्मै। स्वाहा॥१॥ सितायाश्वाविः शति॥२१॥ वृहस्पतिः श्रवणा वा स सा
 वे प्रजापतिर्यनयेन द्वे वा वादित्या वमिष्टः सैव सुरा यस्तु वर्गत्रयवादिनां यो तिष्ठो
 मे मेघः। कृष्याभ्यां यो योनस्तोम यो मरुः। किं एव देवैर्प्रापयिता यत्राविः
 शति॥२२॥ ॥ बृहस्पतिः प्रतपिष्ठति वेदश राज्ञोऽमुवर्गयो अर्वं तं भूः। स्वर्पचा

१०
 २१

शति॥॥ हरिः ओम् ॥ गवः वै। एतत्तां सजी। आसत। अश्विगाः। सतीः। शृगाणि। नः। तार्प
 ती। कामेन। तामा। र्वा। मासा। निषत्ता शतनिः। सन्नाः। आसन्। अथ। शृगाणि। अजा
 ताता। उदिति। अतिष्ठन्। अरात्मा। इति। अथ। यासां। ना। अजायन्ताः। सर्वसुरमिति सर्व
 तरी। आस्वा। उदिति। अतिष्ठन्। अरात्मा। इति। यासां। वा। अजायन्ता। यासां। वा। ना। उ
 भयीः। उदिति। अतिष्ठन्। अरात्मा। इति। गोमन्मिति गोऽसजी। वै॥१॥ सर्वसुरमिति सर्वस
 गा। एव। विद्याः सः। सर्वसुरमिति सर्वसुरमिति। उपयतीत्युपयति। सुकृती। एव। तस्मात्। त
 एता। वार्षिकौ। मासा। पत्नी। चराता। अजाभिर्जितमिति सुत्रः। अमिजित। हि। अस्य। तस्मात्। त
 सरसद इति सर्वसुरसदः। यवः। किं। वा। गृह। क्रियते। तत्र। आत्मा। अव रुद्रमिदं व रुद्र
 क्रियते। समुद्रः। वै। एतः। प्रति। लवन्ते। ये। सर्वसुरमिति सर्वसुरमिति। उपयतीत्युपयति।
 गाते। समुद्रस्य। पारान्। पश्येतां। ना। वः। ततः। उदिति। रता। सर्वसुरमिति सर्वसुर
 रा। वै। सुचुडः। तस्य। एतव। पारी। यवः। अतिरात्रावित्यतिरात्रौ। यो। एव। विद्याः सः। सर्वसुर
 असिजितमिति सुत्रः। इति

भित्तिसं वत्सरी उपयंतीत्युपयंति अनातो ॥ एव उद्धवमित्युद्धवजरी गच्छति ॥ ५० ॥ वै ॥
 व ॥ अतिरात्र इत्यतिरात्र अस्ति ॥ उत्तर इत्युद्धवतर मनः ॥ पूर्व ॥ वाक् ॥ उत्तर इत्युद्धवतर ॥
 इति प्रश्नेन ॥ पूर्व ॥ अपा न इत्युद्धव अन्तर इत्युद्धव तर ॥ प्ररोधनमिति प्र रोधने ॥ पूर्व ॥
 दयं नमित्युद्धव अयं ॥ उत्तर इत्युद्धव तर ॥ ज्योति एम इति ज्यो ति ॥ स्तोमः ॥ वैश्वानरः ॥
 अतिरात्र इत्यतिरात्र ॥ भवति ॥ ज्योतिः ॥ एव ॥ पुरस्तादादधते सुवर्गस्येति सुवः ॥ गस्य ॥ लोकस्य ॥
 अनुस्यत्या इत्यनुस्यत्या ॥ बकुर्विंश इति चतुः ॥ विंशः ॥ प्रायणाय इति तत्र ॥ अयनीयः ॥ भव
 ति चतुर्विंशति ॥ इति चतुः ॥ विंशति ॥ अद्वैतासा इत्यद्वैतासा ॥ ३ ॥ संवत्सर इति संवत्सरः ॥ प्र
 तः ॥ तिप्रः ॥ यतः ॥ एव ॥ संवत्सर इति संवत्सरे प्रतीति तिष्ठति ॥ तस्या ॥ त्रीणि ॥ त्रि ॥ शतानि ॥ षड्भिः ॥
 ॥ त्रीणाः ॥ तावती ॥ संवत्सरस्य ॥ तस्य ॥ वत्सरस्य ॥ रात्रेयः ॥ उने इति ॥ एव ॥ संवत्सरस्येति संवत्सरस्य ॥
 रूपे इति आश्रुवति ॥ ने ॥ सप्तस्थित्या इति सं ॥ द्यो उत्तर इति सुवः ॥ तर ॥ अहोभिरित्यहः ॥ मि ॥ वर ॥
 अहो इति षट् ॥ अहो गनवति ॥ षट् ॥ वै ॥ अ ववः ॥ संवत्सर इति संवत्सरः ॥ मनुष्या एव ॥ संवत्सर

(६)

स्वित्ता अरि

इति संवत्सरे प्रतीति तिष्ठति ॥ गौ ॥ आ उ ॥ वाम ध्यतः ॥ स्तोमौ ॥ भवतः ॥ संवत्सरस्येति सं
 वत्सरस्य ॥ एव ॥ तर ॥ मिथुन मास ध्यतः ॥ ४ ॥ दैवति ॥ प्रतन नायेति प्र ॥ जननायेत्योतिः ॥ अभि
 ते भवति ॥ विमोचनमिति किमावर्तनी ॥ एव ॥ तर ॥ ईदृश ॥ सि ॥ एव ॥ तर ॥ विमोचनमिति वि ॥ मो ॥ को ॥ यो ॥
 अथा इति ॥ उत्तम ते ज्योतिषस्तु भयतः ॥ योतिषा एव ॥ तैत्तिरीय इति षट् ॥ अहने ॥ सुवर्गादि
 तिसुक् ॥ गौ ॥ लोक ॥ यति ॥ अस्तवादिनश्च अस्तवादिनः ॥ वेति ॥ आसते ॥ केन ॥ यं ॥ ति ॥ इति ॥ देव
 यानेनेति देव ॥ यानेन ॥ पथा ॥ इति ॥ इत्यादि ॥ ईदृश ॥ सि ॥ वै ॥ देव यान इति देव ॥ यान ॥ पंथा ॥ ग
 गापत्री ॥ त्रिष्टुप् ॥ जगती ॥ ज्योतिः ॥ वै ॥ गापत्री ॥ गौ ॥ त्रिष्टुप् ॥ आ कु ॥ जगती ॥ यत ॥ एता ॥ स्तोमा ॥ भवति ॥
 देव यानेनेति देव ॥ यानेन ॥ एव ॥ पा ॥ तव ॥ पथा ॥ यति ॥ समान ॥ साम ॥ भवति ॥ देव लोक इति देव ॥
 लोक ॥ वै ॥ साम ॥ देव लोक इति देव ॥ लोक ॥ एव ॥ यति ॥ धन्या ॥ अन्या इत्यन्या ॥ अन्या ॥ अ
 नः ॥ भवति ॥ मनुष्य लोक इति मनुष्य ॥ लोक ॥ वै ॥ अतः ॥ मनुष्य लोक इति मनुष्य ॥ लोक ॥ वै ॥
 वा ॥ अन्यमन्यमित्यन्य ॥ अन्य ॥ अतः ॥ देव लोक इति देव ॥ लोक ॥ अन्या रोह त इत्य

इमा वाक् प्रविष्टेति प्रविष्टा ता एव। अवेति। रं चते। अथो एते। इमा एव। नृपात्। सर्वाः। यत्वं।
वै। सर्वाः। वाक्। अवस्था इत्यव रुध्यै। आर्धमन्त्रा यार्धकृति विं आयकृता। इ। इय
स्या। अवेरु ध्या इत्यव रुध्यै। एता। अन्यः। कोराति। प्रेति। अन्ना। रा। रासति। यः। आकाशान्
त्या। कोराति। पुनाति। एव। एता न। सः। यः। प्रशः। सुतीति। रा। रासति। एते। एव। अन्नाद्यभि
लूनः। अन्नाद्यभि। साधे। कनुमि। स्यात्। कर्तुं। व॥३॥ वे। एते। देवकृता। मिति। देवकृता। वा। प्रवः।
मप्ये। अवेति। रं चते। यत्। भूते। कदा। मि। भूते। कदा। भूतानि। भवति। कनयं स्या। अरुध्या इत्य
नं रुध्यै। यता। वै। एते। मि। पुनात्। यो। सं। कसर। मिति। सं। कसर। कृपयतीत्यपः। अंतर्वेदो
त्यतः। वेदः। मि। पुनात्। सभि। ति। भवतः। तेना। एव। मि। पुनात्। ना। यता। यत्। दमसो। धुकास्ता। स्या
मा। पुनात्। परमा। भवतः। प्रशः। अवेति। भि। दति। पा। भान्। एव। एता। अवेति। भि। दति। मा। अ
वेति। यत्। मा। अवेति। या। सा। यो। अह। सं। प्रतीति। समु। प्रता। एव। एता। पा। भान्। अवेति।
भि। दति। उदकुं। भानि। त्युदकुं। भान्। अधिनि। प्रायसो। वि। नि। धा। यो। दा। स्या। मा। ता। क। पयः। पसीति। रा।

दते। स्वाहा॥ अर्चयते। स्वाहा। पश्यते। स्वाहा। अपश्यते। स्वाहा। शृण्वते। स्वाहा। अशृण्वते। स्वाहा। मु
 नश्चिने। स्वाहा। अमनस्ये। स्वाहा। अनुचिने। स्वाहा। अरुतस्का कायेत्येतः। काये। स्वाहा। प्रताम्य
 त्तिः। स्वाहा। प्रतननायेति प्रतननाय। स्वाहा॥ लोमवतुशितलोमवते। स्वाहा। अलोमकाया। स्वा
 हा। लये। स्वाहा। अलकाया। स्वाहा। वर्मवतुशितवर्मवते। स्वाहा। अवर्मकाया। स्वाहा। लोहितव
 तुशितलोहितवते। स्वाहा। अलोहिताया। स्वाहा। मांसुन्वतुशितमांसुन्वते। स्वाहा। अमांसका
 या। स्वाहा। स्नावभ्युदतिस्नावभ्यः। स्वाहा। अस्नावकाया। स्वाहा। अस्नुवतुशितस्नुवते। स्वाहा।
 अनुशिककाया। स्वाहा। सुवृन्वतुशितमज्जनवते। स्वाहा। अमुज्जकाया। स्वाहा। अभिने। स्वाहा। अ
 नुगाया। स्वाहा। आसने। स्वाहा। अनोसने। स्वाहा। सर्वस्मै। स्वाहा॥ २॥ मनुष्वने स्वाहा। नोत्सुने स्वाहा।
 चने॥ १२॥ कः। त्या। पुनश्चि। सः। त्या। पुनश्चि। विष्णुः। त्या। पुनश्चि। अस्या। पुनश्चि। सयै। मस्यै। सन्त्यै
 इति सः। नत्यै। अमुष्मै। कामीया। आसुषा। त्या। आणायति प्र। अनाय। स्वाहा। त्या। अपानायते संप्र। अ

माया। त्या। व्यानायेति विः। अनाय। त्या। व्युष्ट्याऽपि विः। उष्ट्यै। त्या। रयै। त्या। राधसे। त्या। लोषाया। त्या। पोषा
 या। त्या। आराधोषायेत्येतादृशो वाय। त्या॥ अयुः। त्या। इति प्रः। सुष्ट्यै। त्या॥ १॥ कोष्टात्रिंशत्॥ १२॥ अग्न
 यो गायत्र्या चिद्वतुशितमिद्वते। मथैतरायै। मिरायै। मुरायै। मसुनायै। अशकपाल इत्यष्टाः कपालः
 द्वात्रिंशत्। त्रैलोक्याय। पुनश्चिद्वतुशितमिद्वते। द्वात्रिंशत्। वादनाय। त्रैलोक्याय। एकादशकपाल इत्येकादशः क
 पालः। विष्णुभ्यः। देवेभ्यः। जागतेभ्यः। सुतद्विभ्युशितसप्तद्विभ्यः। वैष्णवेभ्यः। वार्षिकेभ्यः। वा
 दनाकपाल इति द्वादशः कपालः। मित्रवरुणाभ्यामिति मित्रोऽवरुणाभ्यां। आनेष्टुभाभ्यामित्यानुः
 लोकाभ्यां। एकविंशत्। शम्भोभ्यः। विश्वामित्रेभ्यः। विश्वामित्रेभ्यः। शारदाभ्यां। पुनश्चि। द्वादशवर्तये। वा
 दनाय। त्रिप्रायेति त्रिप्राये। शक्रायै। हेमंतिकाया वरुः। सुवित्रे। आतिर्द्विद्वतायेत्येतादृशः कपालः। अदि
 त्वेष्टिः। द्वात्रिंशत्। त्रैलोक्याय। पुनश्चि। द्वात्रिंशत्। वादनाय। त्रैलोक्याय। एकादशकपाल इति द्वादशः कपालः। अदि
 त्वेष्टिः। पत्न्या इति विष्णुः। पुनश्चि। अग्नये। वैष्णवेभ्यः। द्वादशकपाल इति द्वादशः कपालः। अ

॥ यश्चास्मदाष्टकांज्जनिः ^{चत्वारि} शत ॥ ६

॥ यः शक्तिमन् को नो न प्रशत ॥ ८ ॥
 नै। प्रजापतयश्चैतुताः पतये स्वाहा ॥ ॥ यः प्रो एतोऽष्टाजिः शवः ॥ १६ ॥ यः। आसु तद्व्यासदाः। ब
 लघश्चैतु बलः दाः। यस्याविश्वे। मुपासत इत्युप। आसते। प्रोषामिति प्र। शवः। यस्याः। दाः। यस्याः।
 मुपा। अमृतं। यस्याः। मृत्युः। तस्मै। देवाय। हावषा। विधेमा। उपयामर्गही तद्व्यासपयामः। गृहीतुस्तु
 वेसमः गृहीतः। अस्मि। प्रजापतयश्चैतुताः पतये स्वाहा। जुष्टी। गृह्णामि। तस्येति। वयि वा। मोहमा। प्रो
 वधयः। वेनस्पयः। रूपं। अग्निः। ते। तेजः। तस्मै। त्वा। मोहस्ते। प्रजापतयश्चैतुताः पतये स्वाहा ॥ १७ ॥
 ॥ १७ ॥ ॥ एतौ। बलम। बाली। बलवर्चसीति बलः। वर्चसो। ज्ञायती। एतौ। अग्निः। गाराजः। शतन्यः। स्व
 यः। श्वरः। महारथश्चैतुमलः। रथः। ज्ञायतो। दोग्धो। वैकुं। वोढी। अनुद्धान्। आशु। सप्तिः। पुरेभिः।
 योषा। जिष्णुः। रथेद्याश्चैतु रथेऽस्त्रा। सुर्भये। युवा। एतौ। अस्याः। यज्ञमानस्यावीरः। ज्ञायतो। निकाम
 नि कामेऽति निकामे। निकामो नः। पर्वन्यः। वृषभः। कुलन्यः। नः। ओषधयः। पत्योती। योगः। हेम
 शतयोगः। हेमः। नः। कल्पती ॥ १८ ॥ अत्र मुने कचोपरिः शवः ॥ १८ ॥ एतौ। अकान्। वीजा। हव्यवो
 आनि। युज्ज। अकृता। वात्री। अवी। एतौ। अकान्। वात्री। अन्तरि दा। वाउ। युज्ज। अकृता। वात्री। अवी।

[illegible]

दशकपाल इति द्वादशः कपालः अनुमत्या इत्यनुमत्या वरुः। अग्नये वै श्वान पयः। द्वादशक
 पाल इति द्वादशः कपालः। या वा दधि वा म्या मिति या वा दधि वा म्या। अहो मुग्धा मित्यतो मुग्धा म्या।
 दिके पाल इति द्वादशः कपालः॥१॥ अग्नये हो मुग्धा म्या वरुः। अग्नये स मिनि अनुमत्या दधि वा म्या
 मिति अनुमत्या यथा अग्निः दधि वा। समनम दिति सः अनेमर। एवं मद्यो भद्रो समनतय इति सः
 तयः स मिनि नमः। वा ये वा स मिनि। अनुमत्या अंतरि सा या स मिनि। अनुमत्या यथा। वा लः। अंतरि
 हा। स मिनि यथ मिति। अनुमत्या। इति स मिनि। अनुमत्या यथा। स र्यः। इति। वृद्धमसा। स मिनि। अनुम
 त्या। स मिनि। अनुमत्या यथा। स र्यः। इति। वृद्धमसा। स मिनि। अनुमत्या। अहो इत्येव
 म्या। स मिनि। अनुमत्या यथा। स र्यः। इति। वृद्धमसा। स मिनि। अनुमत्या। सुवे। स मि
 ति। अनुमत्या यथा। स र्यः। इति। वृद्धमसा। स मिनि। अनुमत्या। यथा। अग्नि
 त्रैवा। यथा। स मिनि। अनुमत्या। वृद्धमसा। स मिनि। अनुमत्या यथा। रीता। वृद्धमसा। स मिनि। अनुमत्या
 अग्नि म्या। स मिनि। अनुमत्या यथा। रथः। अग्निः प्रजापतय इति प्रजापतयो। स मिनि। अनुमत्या। अग्नेभ्यः॥

एव अस्या वाक्यं

नः। सारमानि। ओषधयः। लोमानि। वनस्पतयः। वा लाः। अग्निः। मुख्यं। वै श्वानरः। यानि।
 ॥१॥ समुद्रः। उदरः। अंतरि री। पाशुः। आनाय। यव इति द्या वा दधि वा म्या। अनुमत्या। यथ मिति
 यथा। अनुमत्या। यथा। वीति। स्यात्तु। यथा। विष्टुत इति विष्टुते। तत्। अनुमत्या। यथ मिति
 क्वति। वा। अहः। वा। अथ स्या। लोपमानस्या। महिमा। इति स्यात्। तत्। यथा। एनम। स
 र्यः। अनुमत्या। यथा। एता। वा। महिमानो। अथ अग्निः। स मिनि। वरुः। हयः। द्या। अ
 नमः। अनुमत्या। यथा। गंधर्वा। अथः। अनुमत्या। समुद्रः। वै। अथ स्या। यानि। समुद्रः। री
 द्वादशवा। ॥२॥ गंधर्वा। यः। स र्यः। प्रथममा। स मता। यदिसा मोपहः। उदरः। यथा।
 र्यः। द्या। इत्येव। कल्याणय। यावे। यथा। यथा। आ स र्यः। आ जलनः। आ कृत्वा
 नमः। कपालः। अनुमत्या। वरुः। कपालः। अनुमत्या। स मता। यथा। यथा। यथा।
 स र्यः। पंचविहः। ॥३॥ गंधर्वा। स मता। स र्यः। वरुः। देवकृतं। अग्नि
 वरुः। स मता। स र्यः। पंचविहः। ॥४॥ अग्निः। अनुमत्या। स र्यः। स र्यः। स र्यः।
 ॥५॥ अथाप॥ ॥१०॥ ॥१॥ पंचविहः। स र्यः। पंचविहः। स र्यः। पंचविहः। स र्यः।

प्रतिमाचक्र

संख्या-३५७

७५

